

DET PSYKOLOGISKE FAKULTET

***Kvinnerens erfaring med vold i nære relasjoner
- en kvalitativ studie***

HOVEDOPPGAVE

profesjonsstudiet i psykologi

**Helene Kindle Hansen
Tove Thorsnes**

Høst 2007

Veileder: Jan Skjerve
Institutt for klinisk psykologi

Forord

Vi ble interessert i familievold gjennom klinisk praksis hvor vi fikk mer kjennskap til fenomenet og de omfattende konsekvensene det kan få for dem som rammes. Med denne bakgrunnen ønsket vi å lære mer om familievold.

Vi vil først og fremst takke våre modige informanter for deres tillit og vilje til å dele sine opplevelser med oss. Innblikk i hver enkelts historie har gjort sterke inntrykk på oss, og vi er takknemlige for den innsikt de har gitt oss. Takk også til behandlerne ved familiekontorene Fana, Follo, Bjørgvin, Biskopshavn og Straume for deres engasjement og velvillighet til å hjelpe oss i prosessen.

En stor takk til vår veileder, Jan Skjerve, for god veiledning og støtte gjennom hele prosessen. Veiledningen har gitt oss mange givende diskusjoner og nyttige innspill. Vi vil også takke Anne-Beth Grøndahl for inspirasjon, konstruktive tilbakemeldinger og gode samtaler underveis. Takk også til Carl Fredrik Skau og Ina Holmeide Batsis for gode innspill.

Til sist vil vi takke hverandre for svært godt samarbeid og for et uvurderlig vennskap.

Bergen, november 2007

Helene Kindle Hansen & Tove Thorsnes

Abstract

The increasing knowledge related to family violence has shown that women who are exposed to violence do not make a homogenous group. The aim of this study is to shed light on different aspects of living with family violence, based on the women's own stories. In depth interviews with 10 women, who live or have lived with a violent partner, were done. Qualitative method was used in the analysis of the material, since it is the best method for grasping the women's own thoughts, feelings and reflections on what they have experienced. The results show that living with violence has extensive and dramatic consequences for the women and their children. The women seem to go through a process that is roughly the same for all of them. In this process, different factors seem to be important for the women's decision as to whether they stay in the relationship or leave their partner. The mothers in our study are worrying about the welfare of their children in this difficult situation. It is also important for the women to be taken seriously and met with respect when they get in touch with the professional support system.

Sammendrag

Den økende kunnskapen om vold i nære relasjoner har vist at kvinner utsatt for vold i parforhold, ikke er en homogen gruppe. Denne studien søker å belyse ulike aspekter ved det å leve med vold i familien, med utgangspunkt i kvinnenenes egne fortellinger. Det ble gjennomført dybdeintervjuer med 10 kvinner som lever eller har levd med vold i nære relasjoner. Kvalitativ metode ble brukt i analysen av materialet, da denne metoden er best egnet til å få tak i kvinnenenes egne tanker, følelser og refleksjoner rundt det de har opplevd. Resultatene viser at det å leve med vold har omfattende og dramatiske konsekvenser for kvinnene og deres barn. Kvinnene ser ut til å gå gjennom en prosess som i grove trekk er lik for alle. I denne prosessen er det ulike faktorer som synes å være avgjørende for om kvinnen velger å bli i forholdet eller bryte med partneren. Mødrene i vår studie er opptatt av at barna må bli sett og tatt hånd om i den vanskelige situasjonen, og de formidler at det i møtet med behandlingsapparatet er viktig å bli tatt på alvor og møtt med respekt.

Innholdsfortegnelse

Introduksjon	1
Begrepsavklaringer.....	2
Vold.....	2
Mishandling.....	4
Makt, avmakt og motmakt	4
Kunnskap om vold i parforhold	5
Konsekvenser av vold i nære relasjoner.....	6
Attribusjon av vold.....	10
Intim terrorisme og episodisk partnervold	11
Problemstillinger	13
Metode.....	15
Prosedyre.....	15
Rekruttering.....	15
Informanter	15
Intervjuprosessen.....	16
Transkribering	17
Dataanalyse	17
Etiske betraktninger.....	19
Vurdering av metodens kvalitet	20
Antall informanter	20
Refleksivitet og forfatternes bakgrunn.....	20
Validitet.....	22
Reliabilitet	23
Generaliserbarhet	24

Resultat.....	25
Stabilitetssjekk	25
Beskrivelse av volden kvinnene har vært utsatt for	25
Hvilke former for vold er kvinnene utsatt for?	25
Hva utløser volden?.....	27
Typisk voldsforløp	28
Hvordan opplever kvinnene volden og forholdet de er i?	29
Første tegn på vold	29
Forsøk på å hindre vold.....	30
Toleranse for og bortforklaring av volden.	32
Følelsesmessig turbulens.....	32
Hemmeligholdelse.....	33
Søking etter mening og forklaringer	34
Faktorer som holder henne i forholdet	36
Faktorer som bidrar til at kvinnene forlater mannen.....	38
Konsekvenser av brudd	40
Voldens virkning	40
Selvtillit og selvhevdelse.....	40
Forhold til og syn på andre.....	41
Følelsesmessig påvirkning	42
Mental påvirkning	43
Fokus på barn og foreldresamarbeid	44
Hjelpeapparatet.....	45
Manglende konsekvenser for mannen.....	45
Viktig å bli tatt på alvor.....	45

Frustrasjon over liten hjelp fra hjelpeapparatet.....	46
Etterlyser mer kunnskap og fokus på vold.....	47
Positive opplevelser med hjelpeapparatet	48
Diskusjon.....	49
Vurdering av metning og generaliserbarhet	49
Inndeling av vold.....	50
Hva er det som bidrar til og hva motvirker at voldsutsatte forlater voldsutøvere?.....	51
Søking etter mening og forståelse	52
Allminneliggjøring og hemmeligholdelse.....	53
Fra tro på endring til distansering	54
Reell fare ved brudd	56
Konsekvenser av volden.....	57
Fokus på barna og foreldresamarbeid.	57
Hvordan opplever kvinnene møtet med hjelpeapparatet?	59
Konklusjon	63
Referanser.....	64
Vedlegg A	71
Vedlegg B.....	75
Vedlegg C.....	77

Introduksjon

Det er mange faktorer som gjør vold i nære relasjoner til et alvorlig problem for de personene som rammes. Vold mot kvinner har i en årrekke vært kjent som et sosialt problem. Erfaringer fra politi og rettsvesen, helsetjenester og krisesentre, har vist at flere tusen kvinner hvert år utsettes for vold fra ektefelle eller samboer. Denne typen vold har svært grov karakter med betydelige somatiske og psykiske skader for dem som rammes (Haaland, Clausen & Skei, 2005).

I forbindelse med temaet vold i nære relasjoner er det vanlig å bli møtt med spørsmål om hvorfor kvinnen ikke går fra mannen (Christensen, 1984). Leira (2002) mener at slike spørsmål og holdninger beskytter oss fra en identifikasjon med voldsutsatte. Manglende sympati for kvinnen, og holdninger om at en selv rett og slett ville gått, bidrar til en distansering fra kvinner som opplever vold. En for nær identifikasjon med den voldsutsatte vil åpne opp for den ubehagelige muligheten for at vi også kunne ha vært utsatt for vold. Det viser seg at kvinner i voldelige forhold faktisk skiller seg hyppigere enn kvinner i ikke-voldelige forhold, målt over en toårs periode (Jacobson og Gottmann, 1998). Dermed blir det interessant å se på hvilke faktorer som påvirker denne bruddprosessen.

Den økende kunnskapen om vold i nære relasjoner har avdekket at gruppen av individer som er utsatt for vold ikke er en homogen gruppe. Situasjonen for kvinner som opplever vold fra samlivspartner, er svært variert og sammensatt. Foruten variasjoner i selve voldshistorien, kan kvinner ha ulikt syn på hva som bør gjøres for at volden skal opphøre, og ha forskjellige behov for hjelp. Forhold som økonomi, tilgang på ulike ressurser, eventuelle barn og barnas alder bidrar til å skape et mer sammensatt bilde av mishandlede kvinner (Skjørten, 1999). Vi ønsker å utforske voldsutsatte kvinners opplevelser og oppfatninger vedrørende den volden de har vært utsatt for.

Begrepsavklaringer

Vold

Kulturelle normer for hva som regnes som en voldelig handling, forandrer seg over tid, samtidig som kulturell tilhørighet kan påvirke hva man oppfatter som vold. Vi har valgt å bruke en bred og inkluderende definisjon av vold, for å dekke mangfoldet i voldsvirkeligheten. ”Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil” (Isdal, 2000, s. 36).

Vold foregår mellom mennesker, i sosiale relasjoner, og kan sees på som maktutøvelse, men også som en form for kommunikasjon. Som kommunikasjon vil en voldshandling ha en avsender, det vil si den som utøver vold, en mottaker, det vil si den som utsettes for vold og et budskap, det vil si volden (Isdal, 2000; Møller, 2000). Det vektlegges spesielt to elementer. Det ene elementet er at atferden har en intensjon, ved at volden utgjør et forsøk på å påvirke eller styre atferden til et annet menneske eller andre mennesker. Det andre er budskapets virksomme element: Påføring av skade, smerte, frykt eller krenkelse. Intensiteten på volden eller maktforholdet vil påvirke i hvilken grad budskapet blir virksomt. Fysisk styrke har betydning for hvor truende handlingen blir. Dette gjør at menns vold mot kvinner som regel er mer alvorlig og fører til betydelig mer fysisk skade og større psykologiske konsekvenser, enn den volden kvinner utøver (Isdal, 1990; Stets og Straus, 1990).

Det ligger mye makt i å definere vold. En handling kan ikke sees løsrevet fra sin kontekst. Dette innebærer en vurderingskomponent med hensyn til å avgjøre om en handling kan sees på som vold eller ikke. For å kunne gjøre noe med volden, må en først

gjenkjenne den som vold. Mye vold, både i samfunnet og innenfor husets fire vegger, fortsetter nettopp fordi den ikke blir gjenkjent som vold (Isdal, 2000).

Vold som foregår innenfor den private og hjemlige sfære, betegnes som familievold. Dette kan være vold mot partner, vold som utøves gjensidig mellom partnere, vold mot barn og vold mellom søsken. Et viktig aspekt ved denne volden er den nære relasjonen mellom voldspartene, noe som vil stå i et motsetningsforhold til selve volden. En forståelse av vold som fysisk mishandling kan bli for snevert, da psykiske og emosjonelle aspekter ved volden oppleves like alvorlig for de utsatte (Skjørten, 1994). Vold i nære relasjoner har mange uttrykksformer. Isdal (2000) deler de ulike voldsformene i fem undergrupper. Disse er fysisk, seksuell, materiell, psykisk og latent vold.

Fysisk vold rommer et vidt spekter av handlinger. Fysisk vold i parforhold har blitt definert som enhver handling av fysisk aggresjon, fra mindre alvorlige handlinger som ørefik, til alvorlig mishandling med dødelig våpen (Mahoney, Williams & West, 2001). Ulike handlinger som holding, dytting, klyping, slag, spark, våpenbruk og drap vil utgjøre ulike alvorlighetsgrader av begrepet fysisk vold. Den fysiske trusselen vil ofte ligge bak andre voldsformer og bidrar til å forsterke effekten av disse. Seksuell vold omfatter all vold som er rettet mot en persons seksualitet, fra seksuell trakassering til brutal voldtekt. Materiell vold kan være å kaste ting eller slå i stykker inventar. Trusselaspektet ved slike ødeleggelser blir ofte assosiert med fare for fysisk skade. Psykisk vold kan deles inn i sju undergrupper: direkte trussel, indirekte trussel, degradering og ydmykende atferd, kontroll, utagerende sjalusi, isolering og emosjonell vold (Isdal, 2000). Et viktig aspekt ved vold i hjemmet er den underliggende trusselen om ny vold. Denne trusselen vil kunne styre alt de utsatte gjør og foretar seg i et forsøk på å unngå ny vold. Dette kalles latent vold.

Mishandling

Det er vanskelig å sette en entydig grense for når vold går over til å være mishandling. Isdal (2000, s. 40) definerer mishandling som systematisk vold, og med det mener han at mishandling er ”et systematisk mønster av atferd rettet inn mot å krenke, underkue eller ødelegge et annet individ”. Muligheter for mønster ligger blant annet i gjentatte voldshendelser, ulike former for vold og voldens varighet.

Makt, avmakt og motmakt

Vold oppfattes allment som en aggressiv form for maktutøvelse. Makt kan være en posisjon, hvorpå vold kan være ett av flere virkemiddel som kan brukes til å tilegne seg makt eller beholde maktposisjon. På hvilken måte en får viljen sin, avhenger av om makten i relasjonen er symmetrisk eller asymmetrisk (Isdal, 2000; Møller, 2000). Makt kan også være en følelse eller opplevelse av å kjenne seg mektig. Vold kan fremtre som en refleksmessig forsvarsmekanisme. Dette skjer ved at en føler avmakt, og volden blir et middel til å føle seg mektig om så bare for en kort stund. I dette ligger det et mål om å gjenvinne makt eller styrke sin posisjon som leder (Isdal, 2000). Det er rimelig å tenke seg at menn utøver vold når de føler seg underlegne kvinnen i forholdet. En følelse av avmakt kan være å oppleve seg som underlegen og svak, eller som mangel på forutsigbarhet og kontroll. Voldsproblemer kan, i likhet med psykiske problemer, forstås som kommunikasjon av avmakt og forsøk på å mestre makt eller avmaktsforhold i personens liv (Axelsen, 1990; Axelsen, 1999; Isdal, 2000). Aggresjon eller vold er ett av flere handlingsalternativer en har for å mestre avmakt. Motmakt innebærer å utvikle strategier for å endre følelsen av avmakt ved å gjøre noe med sin situasjon. Forsøk på å oppheve trakasseringer eller skjeve maktforhold kan skje ved utøvelse av vold, og kalles da

motvold. I slike situasjoner kan det være uklart hvem som er voldsutøver, og hvem som er offer.

Kunnskap om vold i parforhold

Vold i nære relasjoner er et samfunnsmessig problem. I årsskiftet 2003/2004 gjennomførte Statistisk sentralbyrå den hittil største landsdekkende undersøkelsen om vold i parforhold i Norge. I denne studien rapporterte hver fjerde kvinne å være, eller ha vært i forhold der det forekommer vold og trusler om vold. Hver femte mann rapporterte det samme. Videre viser resultatene fra denne undersøkelsen at vold mot partner i nære relasjoner er et betydelig folkehelseproblem. Rapporten konkluderte med at vold mot partner i nære relasjoner kan føre til omfattende helseskader, men at det fortsatt er slik at mange ikke kontakter hjelpeapparatet eller blir fanget opp av hjelpeapparatet (Haaland et al., 2005). En annen faktor som gjør familievold til et særlig alvorlig problem, er at det oftest dreier seg om gjentatte voldshendelser (Skjørten, Bjørge & Olaussen, 1999). Ofte vil kvinnene og barna leve med redsel for ny vold. Dette betyr at man ikke kan se hver voldsepisode som en isolert hendelse, og den konstante trusselen om vold blir en del av voldsutøverens maktutøvelse (NOU 2003: 31).

Vold i familien har gjerne blitt betegnet som den skjulte volden. Det var først på 70- og 80- tallet at vi begynte å få mer systematisk kunnskap om vold i hjemmene. Kvalitative studier har avdekket en voldsvirkelighet av alvorlig karakter, og ulike omfangsstudier tyder på at en forholdsvis stor andel av volden i samfunnet foregår i hjemmene. Forholdsvis mange voldsanmeldelser der kvinner er offeret, dreier seg om vold fra forhenværende partner i forbindelse med overlevering av barn etter samvær. I hovedsak er det tidligere ektefelle eller samboer som utøver volden (Skjørten et al., 1999). Offeret og

gjerningspersonen kjenner hverandre oftere i mer alvorlige voldstilfeller, og disse tilfellene skjer oftere i hjemmet, enn ved mindre alvorlig vold (Jon, 1992).

Konsekvenser av vold i nære relasjoner

Vold i nære relasjoner kan ha store og inngripende konsekvenser for kvinnens liv. Volden kan gi store fysiske skader, i verste fall med døden som følge, så vel som psykiske og sosiale følger (NOU 2003: 31). Volden holdes ofte hemmelig, og personene har et nært forhold til hverandre gjennom felles liv og avhengighet. I de tilfeller der volden er synlig, er det mange som likevel unnlater å gripe inn, fordi det ansees som et privat anliggende (Justis- og politidepartementet, 2004).

Kvinner som er utsatt for vold er i risikozonen for å utvikle en rekke psykiske plager og symptomer (NOU 2003: 31). Golding (1999) finner at kvinner som opplever vold i nære relasjoner er mer utsatt for depresjon, suicidalitet, posttraumatisk stressyndrom (PTSD) og alkohol- og stoffmisbruk enn andre kvinner. I tillegg er følelser av skam og nedsatt selvfølelse, somatiske og seksuelle problemer og andre symptomer på nedsatt funksjonsevne vanlig (Giles-Sims, 1998). Familievold ser dermed ut til å være en risikofaktor for både somatiske og mentale helseproblemer. Vold i nære relasjoner kan også ha andre dyptgripende emosjonelle konsekvenser for de kvinnene som rammes. Sleutel (1998) har gjennomgått den kvalitative forskningen som er publisert de siste 15 årene, der kvinnenes egne fortellinger er i fokus. Denne gjennomgangen viste at flertallet av kvinnene fortalte at misbruket hadde hatt en ødeleggende effekt på deres selvidentitet. Den konstante undergravingen av kvinnenes identitet førte til en følelse av nummenhet, passivitet og forvirring, samt en følelse av tap av identitet, verdighet og tillit. Kvinnene beskrev også en følelse av skam, skyld og mislykkethet, og den psykiske mishandlingen førte til at kvinnene fikk stadig lavere selvtillit (Sleutel, 1998).

Symptomer etter traumer deles inn i tre hovedkategorier. Disse er hyperaktivering, unngåelsesatferd og gjenopplevelses av traumet (Askeland, Strand & Sætre, 2002; Herman, 2001). Walker (1994) har kalt sammensetningen av symptomene en ser som resultat av vold fra partner, for 'the battered woman syndrome (BWS)'. Hovedsymptomer på traumer inngår i syndromet og de diagnostiske kriteriene for PTSD oppfylles. I tillegg inkluderer syndromet tiltaksløshet (Walker, 1994). Vedvarende ubehagelige påkjenninger vil føre til at kroppen ofte går inn i en kronisk stresstilstand som gir autonom hyperaktivitet, økt startlerespons og subjektivt opplevd dårlig søvn. Sterk vaksomhet er en vanlig konsekvens, ofte i kombinasjon med psykisk og fysisk utmattelse. Det kan være vanskelig å finne ro og få kontroll over tankene i en slik konstant alarmberedskap. En del vil slite med dårlig konsentrasjon, sviktende oppmerksomhet og svekket hukommelse for traumet. Høy grad av engstelse, inkludert spesifikke panikkanfall og angstlidelser, er vanlig blant de som har vært utsatt for vold og trusselen om vold over lang tid. Ofte vil det føre til en økt aktiveringsbaseline og en dårligere evne til å habituere til informasjonløse stimuli (Askeland et al., 2002; Herman, 2001; Walker, 1994).

De kognitive forstyrrelsene viser seg ofte ved at kvinnen gjenopplever den traumatiske hendelsen eller deler av den, spontant eller i assosiasjon til et kjent stimulus. Gjenopplevelse av traume skjer som påtrengende minner i form av flashbacks, drømmer eller mareritt. Minnene oppleves vanligvis fragmentert og noe kaotisk. Typisk for traumatiske minner er at de mangler en verbalt narrativ og kontekst, og de ser ut til å være innkodet i form av sterke sanseintrykk og levende bilder (Askeland et al., 2002; Axelsen & Wessel, 2006; Herman, 2001; Walker, 1994). Under traumet kan en oppleve et ufrivillig, selektivt oppmerksomhetsfokus på bestemte indre eller ytre stimuli. Dette selektive kognitive fokuset kan skape en dissociativ tilstand hos kvinnen (Axelsen & Wessel, 2006;

Hermann, 2001; Walker, 1994). Det kan da oppleves som hendelsen ikke skjer med vedkommende, eller at en observerer seg selv som om man er utenfor egen kropp. Denne tilstanden ligner hypnotisk transestilstand. Selv om mennesker varierer i evnen til å gå i transe, er det en normal evne blant mennesker. Traumatiske hendelser er en kjent utløsende faktor for å gå inn i spontantranse (Hermann, 2001; Wormnes, 1998). Det å endre egen bevissthetstilstand kan ha en beskyttende funksjon for kvinnen ved at det gjør henne bedre i stand til å tåle smerten (Walker, 1994). Den dissosierte tilstanden gjør at hendelsen blir lagret i hukommelsen på en fragmentert måte, og at forbindelsen mellom språkforståelse og sanseintrykk blir hemmet. Dette vanskeliggjør gjenkalling. Opplevelsen av tid, sammenheng og mening kan delvis bli borte (Axelsen & Wessel, 2006).

Walker (1994) mener at mishandling bidrar til at de voldsutsatte utvikler en pessimistisk kognitiv stil som ofte er assosiert med depresjon. Denne stilen innebærer at ofrene mister troen på at egen atferd vil kunne påvirke og gi ønsket endring, og kalles lært hjelpeløshet.

Traumatiserte mennesker anstrenger seg for å unngå situasjoner eller steder som kan vekke minner. En annen måte å beskytte seg på er å benekte og minimalisere det man har opplevd. Det er flere som nekter seg selv å tenke og føle på de vonde opplevelsene, for å unngå all den smerten som er forbundet med dem. Mange mishandlede kvinner opplever også å bli mer sosialt isolerte (Askeland et al., 2002; Herman, 2001; Walker, 1994). Felles for alle parter i voldsforholdet er at mishandlingen er knyttet til skam, dermed vil paret ha et felles prosjekt med hensyn til å skjule volden.

Studier viser endringer i nevrotransmittere og hormoner, blant annet økt frigjøring av kortisol og endogene opiater, hos personer med traumerelaterte erfaringer. Traumatisk stress kan også medføre dysfunksjon eller reduksjon i deler av hjernen, blant annet

hippocampus. Det er spekulert om de økte kortisolnivåene ved gjentatte traumer kan være årsak til celledød og målbart tap av hjernevev. Forstyrrelsene i den kjemiske balansen og de patologiske forandringene i hjernen antas å medvirke til de autonome og emosjonelle endringene en ofte ser ved PTSD (Jakobsen, 2005).

Vold i nære relasjoner har også store konsekvenser for barna som lever i disse familiene. Det å angripe eller skade barnets omsorgsperson kan sammenlignes med å skade barnet selv. Volden påvirker barnet både på en direkte og en indirekte måte. Barnet har større risiko for å bli utsatt for fysisk vold. Når voldsutøver er barnets far, blir situasjonen enda vanskeligere for barnet. Barna vil også ha økt risiko for ustabile og uheldige rollemodeller, og økt risiko for å lære aggressive atferdsmønstre. Disse barna har også en forhøyet risiko for senere å utøve vold i parforhold eller bli offer for slik vold. Forskning har vist at barn som lever med vold i familien, opplever større grad av emosjonelle og atferdsmessige vansker, og har problemer med sosial kompetanse (Isdal, 2002; McDonald & Jouriles, 1991; Stith, Rosen & Middleton, 2000; Wolak & Finkelhor, 1998). Studier viser at også de aller yngste barna, 1-3 år, påvirkes av vold i familien i form av tilpasningsvansker (McDonald, Jouriles, Briggs-Gowan, Rosenfield & Carter, 2007).

I tillegg til å være direkte vitner, blir barn indirekte vitner gjennom lydene som kommer når volden pågår, og spenningen i luften før og etter voldsepisoder. Det latente aspektet ved volden vil prege samspillet i familien, også barna. Barna vil gå inn i en kronisk beredskaps- og spenningstilstand som fanger barnas energi og oppmerksomhet. Skammen og hemmeligholdelsen som følger med volden, gjør at barn ofte vil være alene med sine bekymringer og forsøke å forhindre volden. Dette vil for mange prege hele deres tilværelse (Isdal, 2002). I tillegg kan mor, som følge av volden, få dårligere psykisk eller fysisk helse, hennes evne til å møte barnets bekymring og frykt på en tilfredsstillende måte

vil bli svekket, og hun vil fungere dårligere som omsorgsperson (Holden, Stein, Ritchie, Harris & Jouriles, 1998; Wolak & Finkelhor, 1998).

Vold i barndomsfamilien har negative langtidseffekter for barna, deriblant større risiko for helseplager. Det er funnet en sterk sammenheng mellom antallet negative barndomsopplevelser, deriblant vold mellom foreldre, og risikoadferd som fører til dårlig helse hos voksne. En mulighet er at barn utvikler uheldig helseatferd som respons på negative barndomsopplevelser (Felitti et al., 1998). Det er diskutert i hvilken grad barnets hjerne påvirkes av traumatisk stress i barndommen. Epidemologiske og nevrobiologiske studier antyder at stressende livsbetingelser i barndommen kan føre til vedvarende dysfunksjoner i hjernen som igjen kan påvirke helsen og livskvaliteten resten av livet (Anda et al., 2006).

Attribusjon av vold

Attribusjonsteorier omhandler hvordan mennesker forstår hendelser i sine liv, og gir dem mening. Mennesker antas å søke å forstå årsakene til atferd og hendelser rundt dem, i et forsøk på å gjøre verden mer forutsigbar og kontrollerbar (Fösterling, 2001). Ut fra disse teoriene vil man kunne anta at også mishandlede kvinner søker å årsaksforklare det som hender med dem. En voldelig handling kan forklares ut fra ytre eller indre faktorer, og stabile eller ustabile faktorer. En stabil årsaksforklaring er en forklaring der kvinnen attribuerer volden til noe som vil fortsette å være tilstede i framtiden (Dutton, Burghardt, Perrin, Chrestman & Halle, 1994). En kan forklare volden ut fra indre egenskaper ved mannen, indre egenskaper ved seg selv, egen atferd eller situasjonelle faktorer. Et interessant aspekt er i hvilken grad ulike årsaksforklaringer eller fortolkninger av volden vil kunne påvirke hvordan de opplever det som skjer med dem, og konsekvensene det har for dem.

Dutton et al. (1994) finner at offerets tolkning av den traumatiske opplevelsen, eller meningen de tillegger den, påvirker de psykologiske konsekvensene volden får. Plassering av skyld hos seg selv var assosiert med manglende tillit til seg selv, økt nedstemthet og andre depressive symptomer (Cascardi & O`Leary, 1992; Clemets & Sawhney, 2000; Dutton et al., 1994). Økt problemløsningsmestring eller forventning om å kunne kontrollere mishandlingen i fremtiden var assosiert med redusert rapportering av symptomer på nedstemthet (Clemets & Sawhney, 2000). Det er også funnet at attribusjon av skyld ofte endrer seg i løpet av et voldelig forhold, og det er vanlig at kvinnen går fra å skylde på seg selv til å skylde på partner når alvorlighetsgraden av volden øker (Cantos, Neidig & O`Leary, 1993; Miller & Porter, 1983).

Intim terrorisme og episodisk partnervold

Tradisjonelt sett har feministperspektivet og familievoldperspektivet stått mot hverandre og frontet to grunnleggende ulike forståelsesmodeller av familievold. Innenfor feministperspektivet mener man at vold i nære relasjoner handler om kontroll, og har sine røtter i patriarkalsk tradisjon som preges av mannlig dominans. Innenfor familievoldperspektivet mener man på sin side at vold i nære relasjoner handler om dagligdagse konflikter som eskalerer til vold. Innenfor begge perspektivene har det blitt presentert forskning som støtter forskernes antakelser, men med ulike metodiske innfallsvinkler. Forskere innenfor familievoldperspektivet har vanligvis fokusert på kvantitative analyser av spørreskjemabaserte undersøkelser av et tilfeldig utvalg av befolkningen. Innenfor feministperspektivet har forskerne hatt et smalere fokus på spørsmålet om kvinnemishandling, og har fokusert på analyser av data samlet inn fra mishandlede kvinner (Johnson, 1995).

Teorier innenfor disse to perspektivene har tradisjonelt blitt sett på som alternative forklaringer på de samme fenomenene. Dette synet utfordrer Johnson (1995). Han hevder at de to teoriene bedre kan forstås som forklaringer på to essensielt ulike former for intim partnervold. Den type vold som først og fremst kommer fram i studier av normalbefolkningen og som har vært fokuset til familievoldforskere kaller Johnson (1995) 'common couple violence', senere har han gått over til å bruke begrepet 'situational couple violence' (Johnson & Leone, 2000). På norsk kalles denne formen for vold episodisk partnervold (Pape, 2003). Episodisk partnervold oppstår når spesifikke konflikter eskalerer til vold, og handler ikke om et generelt kontrollmønster. Denne typen vold er i følge Johnson (1995) grunnleggende forskjellig fra den typen vold som blir avdekket når man fokuserer på selekterte utvalg av befolkningen, noe som har vært fokuset til forskere innenfor feministperspektivet. Den typen vold som avdekkes gjennom disse selekterte utvalgene, kaller Johnson (1995) patriarkalsk terrorisme, senere har han gått over til å bruke begrepet intim terrorisme (Johnson & Leone, 2000). Intim terrorisme defineres som vold som har utspring i én av partenes forsøk på å utøve fullstendig kontroll over forholdet, der vold bare er en av mange kontrolltaktikker (Johnson & Leone, 2000).

De voldelige handlingene i både episodisk partnervold og intim terrorisme varierer fra relativt ubehagelige handlinger til livstruende episoder, og begge typene vold kan involvere alt fra sjeldne isolerte hendelser, til jevnlig angrep. Johnson og Leone (2000) hevder ut fra dette at de ulike typene vold ikke kan defineres ut fra hyppighet eller alvorlighetsgrad, men bare ut fra kontrollkonteksten volden forekommer i. Den intime terrorismen drives av et forsøk på å utøve generell kontroll over partneren, mens dette i mindre grad er tilfellet for den episodiske partnervolden, der volden er motivert av et behov for kontroll i den spesifikke situasjonen (Johnson & Leone, 2000). Den som utøver

intim terrorisme, vil bruke de kontrolltaktikkene som vil være virksomme i å kontrollere partneren og tilfredsstille hans behov for å vise at han har denne kontrollen (Johnson, 1995).

Problemstillinger

I litteraturen om vold i nære relasjoner er det etterlyst flere kvalitative undersøkelser av opplevelsen av å være i et forhold med vold. Spesielt episodisk partnervold er lite undersøkt på denne måten (Pape & Stefansen, 2004). Denne studien søker å utforske opplevelsesaspektet ved å leve med vold, samt å se om våre informanternes erfaringer kan kategoriseres som episodisk partnervold eller intim terrorisme.

Det stilles som nevnt ofte spørsmål ved hvorfor kvinnen ikke går fra mannen når han er voldelig. Denne studien ønsker å belyse hvilke faktorer som påvirker om kvinnen bryter ut eller blir i forholdet. Blant annet ønsker vi å se hvordan kvinnenens attribusjon kan påvirke beslutningen.

Litteraturen beskriver omfattende konsekvenser av å leve i voldelige forhold, og et tema videre i oppgaven vil være hvordan kvinnene opplever konsekvensene volden har på dem og deres liv.

I de senere år har barn som opplever familievold, fått mer fokus både i forskning og i hjelpeapparatet. Vi ønsker å se på hva kvinnene er opptatt av når det gjelder deres barn, samt å utforske hva kvinnene er tilfreds med, og hva de savner fra hjelpeapparatet. Med bakgrunn i dette ønsker vi å undersøke følgende problemstillinger:

- (1) Hvilke former for vold er kvinnene utsatt for? Kan deres voldserfaringer deles inn i episodisk partnervold og intim terrorisme?
- (2) Hva er det som bidrar til og hva motvirker at voldsutsatte forlater voldsutøvere?
- (3) På hvilken måte opplever kvinnene at volden har påvirket dem?

- (4) Hva formidler kvinnene om sine bekymringer for barna?
- (5) Hvordan opplever kvinnene møtet med hjelpeapparatet?

Metode

Vi har valgt å samle datamateriale ved hjelp av semistrukturert kvalitativt forskningsintervju, da vi mener at det er best egnet til å gi oss ny kunnskap og forståelse rundt temaet vold i parrelasjoner. I følge Malterud (2001; 2002; 2003) er formålet med å bruke kvalitativ metode å få en dypere og mer inngående forståelse av opplevelsene til den enkelte informant. Kvalitative metoder kan brukes til å få vite mer om menneskers erfaringer, opplevelser, tanker, forventninger, motiver og holdninger. Vi kan spørre om meningen, betydning og nyanser av hendelser og atferd, og vi kan oppnå økt forståelse av hvorfor mennesker gjør som de gjør.

Prosedyre

Rekruttering

Rekrutteringen hadde som hensikt å få et strategisk utvalg. Et strategisk utvalg er sammensatt ut fra den målsettingen at materialet skal inneholde adekvate data, som både i dybde og bredde har potensiale til å gi mest mulig relevante svar på problemstillingen (Malterud, 2003). For å sikre at fenomenet vi ønsket å studere er tilstede, er vårt inkluderingskriterium at personen har vært, eller er utsatt for fysisk vold i parrelasjonen. Utvalget består av klienter som går i behandling ved familievernkontorer i Bergen og Follo. Behandlere ved familievernkontorene rekrutterte aktuelle personer, og det var også de som opprettet førstegangskontakt med utvalget.

Informanter

Ti kvinner som har erfaring med vold i parforholdet, ble intervjuet. Alderen var fra 25 til 54 år (gjennomsnittsalder: 39,7). Siden inklusjonskriteriet var fysisk vold, måtte vi

skille ut én av informantene i den siste delen av analysen. Denne informanten hadde opplevd psykisk og materiell vold, men ikke fysisk vold. Siden fenomenbildet for disse formene for vold kan være nært beslektet med fysisk vold, har vi analysert hennes intervju på samme måte som de øvrige, men hun blir sammenlignet med utvalget i stedet for å være en del av utvalget. Videre i oppgaven vil denne informanten bli kalt informant PM.

Antallet informanter i utvalget blir derfor ni. Alle kvinnene hadde barn som bodde i hjemmet mens volden pågikk, men ikke alle barna var voldsutøvers egne. Det var i alt sju som hadde barn med voldsutøver. Alle kvinnene var i arbeid, bortsett fra én som var uføretrygdet. Noen hadde høyskole eller universitetsbakgrunn, mens andre hadde yrkesfaglig utdanning. To hadde kommet tilbake i arbeid først etter brudd med voldelig partner.

Intervjuprosessen

Informantene ble intervjuet av én av forfatterne, og hver av forfatterne utførte fem intervjuer. Intervjuene fant sted ved familievernkontoret der informanten var klient, eller på universitetet. Intervjuene varte fra 1 ½ til 2 ½ time, var semistrukturerte og kan kalles dybdeintervju. Intervjuguiden er bygd opp rundt ni åpne spørsmål, samt detaljerte underspørsmål (se vedlegg A). Intervjuene ble tatt opp på digital diktafon.

Informantene ble først bedt om å fortelle om sine opplevelser med vold. Intervjuerne tilstrebet å styre samtalen slik at de viktigste temaene i intervjuguiden ble belyst, men samtidig tilpasse spørsmålene ut fra den enkelte informants fortelling. Det ble prioritert å følge informanten heller enn å stille alle spørsmålene i intervjuguiden slavisk. I følge Malterud (2003) er det viktig å ikke gjøre intervjuguiden for detaljert eller følge den slavisk, når studien har som formål å få vite noe nytt om et tema eller åpne opp for nye spørsmål rundt problemstillingen.

Vi opplever at informantene føler seg trygge i intervjusituasjonen, og at de dermed kunne være ærlige og åpne om sine tanker og refleksjoner. Flere ga uttrykk for at de aldri hadde delt enkelte hendelser og tanker med andre før dette intervjuet. Våre informanter var på søken etter mening og hadde mange refleksjoner rundt sin historie.

Transkribering

Transkriberingen ble utført av personen som gjennomførte intervjuet. Opptak fra samtalen ble transkribert fortløpende etter intervjuet. Omgjøring av muntlig tale til tekst vil påvirke materialet fordi få mennesker snakker slik at skriftliggjøring gir en direkte gjengivelse av samtalen (Malterud, 2003). Nærhet i tid mellom intervju og transkribering øker sannsynligheten for at intervjuer forstår tvetydigheter i den skriftelige fremstillingen ut fra samtals kontekst. For å kontrollere at transkriberingen var korrekt, ble to intervjuer gjennomhørt av begge forfatterne. Forståelse av intervjuinnholdet var i samsvar med den transkriberte teksten.

Dataanalyse

De transkriberte intervjuene ble analysert i samsvar med prinsipper hentet fra 'Consensual Qualitative Research (CQR)'. Det teoretiske grunnlaget for metoden er i hovedsak basert på 'grounded theory', men også påvirket av fenomenologisk tenkning og 'comprehensive process analysis' (Hill, Thompson & Williams, 1997; Hill et al., 2005).

Analyseprosessen har tre hovedtrinn. Først utarbeides domener eller temaområder for hver individuelle informant. Etter gjennomlesing av intervjuene ble en liste over mulige domener laget av forfatterne. Listen ble brukt som utgangspunkt for å kategorisere materialet i domener. I løpet av analyseprosessen ble noen av domenenene endret og noen nye ble generert for å passe bedre med materialet. Forfatterne segmenterte hver for seg

hele materialet inn i domener. Disse inndelingene ble deretter sammenlignet og ved ulik plassering av materialet diskuterte forfatterne seg fram til enighet. Alle beslutninger og analyser ble gjort av forfatterne. En uavhengig 'auditor' kontrollerte inndelingen av materialet for et tilfeldig utvalg av informantene. Ingen vesentlige uenigheter ble identifisert.

Det neste trinnet var å konstruere kjerneideer eller oppsummeringer for domenene. Utvikling av kjerneideer er ifølge Hill et al. (1997) en abstraheringsprosess hvor essensen av informantenes tale blir sammenfattet og uttrykt mer presist. Kjerneideene vil være nært det eksplisitte perspektivet informanten gir uttrykk for. Metoden innebærer ikke implisitt tolking av materialet. Forfatterne utarbeidet først kjerneideer hver for seg, deretter møttes forfatterne for å etablere konsensus om de gjeldende kjerneideene. En uavhengig auditor ble brukt til å sjekke konsensusbeslutningene for å kritisk undersøke samsvaret med teksten. Auditoren fant de formulerte kjerneideene dekkende for materialet.

Til slutt ble det gjennomført en tversgående analyse hvor kjerneideene fra de forskjellige informantene ble sammenlignet og slått sammen til overordnede meningskategorier. Kjerneideene vil ofte være en sammenfatning av informantens egne ord, mens meningskategoriene vil være mer begrepsmessig overordnet. Meningskategoriene utledes fra de innsamlede dataene, og er ikke avledet av teori eller en a priori struktur. I en langsgående analyse ble forløp over tid i den enkeltes historie fulgt. I denne analysen ble likheter i informantenes historier funnet og brukt til å identifisere felles prosesser.

I den endelige fremstillingen er noen sitater gitt et mer skriftlig preg. Disse endringene er i tråd med retningslinjer for skriftlig gjengivelse av muntlig språk (Kvale, 1997).

Etiske betraktninger

Informantenes deltagelse forutsatte skriftlig informert samtykke, og det ble vektlagt muntlig at informanten kunne trekke seg når som helst, og dette helt uten begrunnelse. Flere av informantene ga spontant tilbakemelding om at det å delta i forskning om vold var noe de mente var betydningsfullt og nyttig. Blant annet fordi de opplever at samfunnet generelt vet for lite og fokuserer for lite på dette temaet, som de opplever som svært viktig. For informasjonsskriv og samtykkeerklæring (se vedlegg B). Det er videre lagt stor vekt på ivareta konfidensialiteten og anonymiteten. Anonymiteten er sikret ved at all direkte personidentifiserende informasjon er utelatt fra det ferdige materialet. I resultatdelen er det brukt direkte sitater fra intervjuene, for på best mulig måte få fram kvinnenenes egne tanker og følelser rundt det de opplever. Det er kvinnene selv som står opplevelsene nærmest, og det vil derfor også være kvinnene som best kan formidle og levendegjøre disse. I utvelgelsen av sitater har vi hele tiden passet på å fjerne de mest særegne opplysningene som potensielt kunne ha vært personidentifiserende, eller som er unødvendige for å få fram de relevante poengene. Vi har etter beste evne søkt å finne sitater som er mest mulig dekkende for temaet som skal belyses, og mange sitater vil være av en slik karakter at flere av informantene vil kunne kjenne seg igjen. Alle rådata vil bli makulert når oppgaven er godkjent.

Studiet ble utført i samarbeid med familievernkontorene i Bergen og Follo, og det er den enkelte klients behandler som har behandlings- og oppfølgingsansvar dersom deltakerne ønsker dette. Dette er etter avtale med familievernkontorene (se vedlegg C). Denne ordningen ser vi som nødvendig for å sikre at deltakernes behov vil bli ivaretatt, og for at studien skal være etisk forsvarlig.

Prosjektet er meldt til og godkjent av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS, og er tilrådd av Regional komité for medisinsk forskningsetikk (REK).

Vurdering av metodens kvalitet

Antall informanter

Hill et al. (1997; 2005) anbefaler et utvalg på 8-15 personer i kvalitative studier. Studier som inkluderer et større antall forsøkspersoner, tenderer mot å ha mindre informasjon per deltaker, mens studier med et mindre antall deltakere tenderer mot å ha mer intervjudata per person. Det er imidlertid viktig å ikke ha for få deltakere, da det kan føre til ustabile resultater. Her vil graden av homogenitet avgjøre om hvorvidt 8 deltakere versus 15 deltakere tilstrekkelig. Jo mer homogenitet, desto færre deltagere trengs for at undersøkelsen skal kunne belyse den aktuelle problematikken. Det er foretatt en stabilitetssjekk for å undersøke om det er nødvendig å øke antallet deltakere ytterligere. Dette ble gjort ved at materialet fra syv tilfeldige informanter ble analysert først. Deretter ble materialet fra de to siste informantene analysert. Dersom de ikke tilfører mer informasjon som gjør at kategorier endres eller får ny betydning, antas det at utvalget er mettet, det vil si at det gir et adekvat bilde av fenomenet. Det er vanlig praksis å bruke flere informanter dersom analysen av de siste informantene tilfører ny informasjon i den grad at meningskategoriene må endres.

Refleksivitet og forfatterens bakgrunn

Begge forfatterne har parallelt med planleggingen av studien fått klinisk erfaringsbakgrunn fra arbeid med par og familier. Begge forfatterne er kvinner, men tilhører ingen kvinnepolitisk organisasjon. Vårt kjønn kan ha betydning for hvor lett det er

for informantene å åpne seg. Det kan også påvirke hvordan vi forholder oss til materialet. Temaet er sensitivt, og det berører. Ingen av forfatterne har en personlig historie som har preget vår relasjon til og forståelse av materialet. Vårt etiske ståsted er imidlertid at volden alltid er voldsutøvers ansvar, selv om dynamikken i relasjonen vil kunne være av betydning. Det foreligger ingen spesifikke sosialpolitiske anliggender som bakenforliggende motiv for undersøkelsen.

Kvalitative metoder hører hjemme i en hermeneutisk erkjennelsestradisjon, som omhandler tolkning av mening i menneskelige uttrykk. Innenfor den hermeneutiske tankegangen påpekes det at fortolkerens forforståelse av tekstens eller samtalens emne alltid vil påvirke hvordan en spør og forholder seg til temaet. Forforståelsen vil også være delaktig i hvordan en forstår, fortolker og utforsker videre. Én og samme virkelighet kan alltid beskrives ut fra ulike perspektiver, og forskerens perspektiv og posisjon vil derfor være av betydning for hva slags kunnskap som kommer fram (Malterud, 2003). Kvale (1997) understreker ut fra sitt fenomenologiske perspektiv at det er viktig å være lojal mot intervjupersonenes egne beskrivelser, og at en må forsøke å sette forforståelsen i parentes. Uavhengig av det teoretiske perspektivet man har vil man vanskelig kunne eliminere forskerens påvirkning på kunnskapen som kommer frem. Det vil derfor være av avgjørende betydning å ha et reflektert og kritisk forhold til sin egen forforståelse, og dens innflytelse på prosessen. Det er også viktig å ha et reflektert forhold til sin egne teoretiske referanseramme. Reflekteringen over egne forforståelser bør være med i alle fasene av en studie. Fordelen ved å være flere i analyseprosessen, er at det kan være lettere å sette spørsmålsteget ved premisser og konklusjoner som ikke er våre egne. Vi har aktivt forsøkt å konfrontere egne og hverandres forestillinger og posisjoner.

Forskningsintervjuet som datainnsamling krever mellommenneskelig samtaleerfaring og kompetanse hos intervjuer for å få et rikt datamateriale og samtidig ivareta informantene (Fog, 2004). Vår utdanning og klinisk praksis i studiet har gitt oss erfaring med å snakke med mennesker om vanskelige temaer. Praksiserfaringen har gitt oss større trygghet i slike situasjoner og gjør oss bedre rustet til å forfølge følelseladde sider ved informantenes historie. Et innholdsrikt materiale får man først når en våger å gå i dybden. Vi har hatt fokus på å stille spørsmålene på en utforskende og åpen måte, da vi tror dette vil øke sjansen for at informantene sier det de tenker, og ikke det de tror vi vil like å høre.

Validitet

Validitet går ut på om undersøkelsesmetoden undersøker og gir svar på det den skal. I positivismen tilsvarer validitet samsvar mellom objektiv virkelighet og svar, men når en ønsker å vite noe om meningen hos menneske, kan det være mer hensiktsmessig å bruke et annet validitetskrav. Kvale (1997) trekker frem tre ulike former for validitet: Validitet som håndverksmessig kvalitet, kommunikativ validitet og pragmatisk validitet.

Validitet som håndverksmessig kvalitet handler om hvorvidt arbeidet er ordentlig utført. Inn under dette kommer kontinuerlig kontroll, om intervjupersonenes rapporter er falske eller gyldige, samt teoretisk fortolkning av resultatene. Vi har beskrevet framgangsmåten vår ovenfor i avsnittet om prosedyre. Av framgangsmåten kan en se at den ivaretar en kritisk praksis hvor materialet blir undersøkt flere ganger. Framgangsmåten innehar videre kontrollelementer som skal motvirke selektive oppfattelser og ensidige fortolkninger. I avsnittet om refleksivitet beskrives forfatterens fokus i datainnsamling og analyse, samt vår bakgrunn.

Kommunikativ validitet dreier seg om etterprøving av gyldigheten av utsagn i en dialog. I intervjuene brukte vi oppklarende og utdypende spørsmål for å sikre oss at vi fikk tak på informantens faktiske opplevelser og oppfatninger. Å bringe klarhet gjennom dialog blir en del av en prosess på vei mot gyldig viten. Videre ble det brukt dialog mellom forfatterne for å komme fram til enighet om forståelsen av materialet. I samtaler med auditor ble forståelsen av materialet diskutert og enighet om enkeltformuleringer etablert.

Pragmatisk validitet er verifisering i bokstavelig forstand: å gjøre sann. For pragmatikere er sannheten det som kan hjelpe oss til å handle på en slik måte at ønskede resultater oppnås. En kan skille mellom to former for pragmatisk validering. Den første er hvorvidt verbale utsagn støttes av handling, og den andre er om intervensjoner dannet ut fra forskerens kunnskap, kan igangsette virkelige atferdsforandringer. Vi har i dette arbeidet ikke brukt observasjon av vold i parrelasjoner utenfor intervjusituasjonen. Prosjektet omfatter heller ikke intervensjoner og testing av disse.

Reliabilitet

Reliabilitet innebærer at fremgangsmåten skal være konsistent og gjentakbar. I et kvalitativt forskningsintervju vil alltid den som gjennomfører intervjuet og den som intervjues, sammen skape teksten, og dermed vil den til en viss grad ikke være direkte gjentakbar. Men dersom fremgangsmåtene blir presist gjort rede for, vil det være mulig å etterprøve resultatene og sammenligne. Vi har i vår metodedel gjennomgått vår fremgangsmåte på en presis og pålitelig måte, slik at det er mulig å gjennomføre et lignende intervju. Det er viktig å være oppmerksom på at reliabilitetskravet kan motvirke kreative fornyelser og mangfoldighet som kan være viktige for å tilegne seg ny, viktig kunnskap. Dermed kan en også argumentere for at metoden må kunne romme en viss grad av mulighet for avvik fra malen. Analyseprosessen er utformet og gjennomført for å ivareta

kravet om konsistens. Vi har lagt oss tett opp til konsensusmodellen til Hill et al. (1997; 2005). Vi har hatt konsistenssjekk på de viktige trinnene i analysen, og for en nærmere beskrivelse henvises til avsnittet om dataanalyse.

Generaliserbarhet

Innen positivismen er generaliserbarhet i hvilken grad arbeidet har produsert lovmessigheter om menneskelig atferd som kan generaliseres universelt. Det er ikke lenger gitt at vi i psykologien søker universelle lover, fordi generell kunnskap om mennesket ikke alltid er like godt egnet for å forklare, predikere eller håndtere ulike situasjoner. Mennesker er sosiale vesener som blir konstituert i møte med samfunnets mangfold. Ved bare å søke etter generelle lover, for eksempel kunnskap om det ”generelle barn”, er det mange sider ved det psykologiske barnet vi går glipp av. Kvalitative metoder er godt egnet til å oppnå kunnskap om menneskets naturlige variasjoner og de kontekstuelle betydningene. Man kan skille mellom to typer generalisering, statistisk generalisering og analytisk generalisering (Kvale, 1997; Valsiner, 1984). Den førstnevnte ligner positivismens generaliserbarhetsforståelse, hvor store, representative utvalg er en viktig nøkkel for å finne et gjennomsnitt som kan generaliseres. Analytisk generalisering derimot forutsetter et bredt sammensatt utvalg som omfatter de individuelle variasjonene som er relevant for fenomenet. Variasjonsbredde er viktig, fordi variasjonen ikke blir sett på som støy, men som en del av selve fenomenet. Generaliseringen fra et tilfelle til et annet ligger i at det er mulig å argumentere for at overføring er mulig. I vurderingen av hvorvidt resultatene fra en undersøkelse kan generaliseres til andre situasjoner, baserer en seg på en analyse av likheter og forskjeller mellom de to situasjonene.

Resultat

Stabilitetssjekk

Stabilitetssjekken ga ingen holdepunkter for å øke antallet informanter. Ved sammenligning av de syv første informantene og de to siste oppstod det ingen nye domener eller nye meningskategorier. Tilføyelsen bidro til mer nyansering av utvalget, men ingen ukjente fenomener oppstod.

Beskrivelse av volden kvinnene har vært utsatt for

I resultatdelen vil vi bruke følgende betegnelser. Alle vil tilsvare 9 informanter. De fleste brukes når det gjelder 6-8 av våre 9 informanter. Halvparten viser til 5, og noen til 2-4 informanter. Informant PM vil ikke inngå i fellesbetegnelsene, men spesifiseres for seg.

Hvilke former for vold er kvinnene utsatt for?

Fysisk vold. Alle kvinnene med unntak av én har opplevd fysisk vold fra partner. Det er imidlertid store variasjoner i omfang og alvorlighetsgrad av volden kvinnene har vært utsatt for. Flere av kvinnene har opplevd direkte slag, spark, dytting, kvelertak, å bli dratt bortover, å bli låst ute eller å bli fysisk holdt fast. Noen av kvinnene har opplevd å bli rundjult.

Psykisk vold. De fleste kvinnene i utvalget, inkludert PM, har opplevd degradering, ved at mennene har kommet med nedvurderende kommentarer om dem, eller trakassert dem. Trakasseringen har blant annet handlet om at kvinnene ikke er bra nok, at alt de gjør er feil, at de er stygge og lite sexy, at ingen andre kan bli glad i dem, at de er ubrukelige og at de er horer. Flere av kvinnene har også opplevd at deres meninger aldri ble tatt hensyn til eller at de ble latterliggjort.

Flere av kvinnene, inkludert PM, forteller om ubegrunnede beskyldninger mot dem, disse beskyldningene har de opplevd som svært sårende og fortvilende. De opplevde at mannen ikke hadde tillit til dem, og at han la skylden på kvinnen både for volden og for alt annet som ikke var slik han ønsket.

Flesteparten av kvinnene, inkludert PM, forteller at mannen har vært kontrollerende og manipulerende. Flere av kvinnene forteller at mennene skulle vite hvor de til en hver tid befant seg eller hvor de hadde vært, han sjekket telefonen hennes, de fikk ikke lov til å ha besøk eller omgås venner. Noen av mennene utøvde kontroll ved å ta fullstendig økonomisk styring. Én av kvinnene forteller om så sterk paranoia hos mannen at han installerte overvåkningsutstyr i huset og avlyttet alle telefonsamtaler.

Noen av kvinnene forteller at de opplever at mannen forvrengte det de sa og la en helt ny mening i det. Han førte diskusjonen eller kritiserte kvinnene ut fra sin egen tolkning. Det ble vanskelig å forsvare seg siden han låste seg i egen oppfatning. Kvinnene beskriver at dette ga en følelse av maktesløshet, og at de måtte kjempe for å beholde egen virkelighetsoppfatning og ikke bli dradd med i hans.

Flertallet av kvinnene, inkludert PM, forteller at de opplever at mannen er egoistisk og respektløs i en slik grad at det kan kalles psykisk vold. Kvinnene beskriver at mannen ikke tar hensyn til deres ønsker og behov, og at han bare har sitt eget beste i fokus. Enkelte av kvinnene opplever det også svært vondt og vanskelig at mannen ikke tar sitt ansvar som far og ektemann, ved at han ikke betaler eller stiller opp for ungene. Halvparten av kvinnene, og PM, forteller om at mannen ofte kunne forsvinne og bli borte i en periode uten at de visste hvor han var. Dette kunne være etter en voldsepisode eller som en straff for noe han mislikte at hun hadde gjort eller sagt.

Halvparten av kvinnene, og PM, forteller at mennene hadde et ekstremt sinne som forekom hyppig og ofte brått uten noen åpenbar grunn. Reaksjonen ble oppfattet som overdrevet og helt ut av dimensjoner.

Materiell vold. Halvparten av kvinnene, og PM, har opplevd materiell vold. Det kan være alt fra knust inventar til ødeleggelse av utvalgte gjenstander.

Seksualisert vold. I intervjuene forteller flesteparten av kvinnene, og PM, om ulike grader av tvang når det gjelder sex. Få av kvinnene vil imidlertid kalle det seksualisert vold, og de fleste sier at de selv gikk med på sex for å unngå mer problemer eller bråk. Noen forteller om mer åpenbare overgrep og dersom de ikke ville ha sex, ble de tvunget til det.

Latent vold. De fleste beskriver hvordan frykten for ny vold preget hverdagen og samspillet i hjemmet. Alle kvinnene forteller at de var vare for konflikt og unngikk det som kunne utløse vold. Muligheten for ny vold oppleves konstant stressende.

Psykisk versus fysisk. De fleste kvinnene opplever den psykiske volden som verre enn den fysiske. Kvinnene vektlegger at den psykiske volden gir dypere sår enn den fysiske. Den psykiske volden oppleves mer til stede hele tiden, slik at den er vanskeligere å legge bak seg.

Hva utløser volden?

Alle kvinnene, inkludert PM, opplever at volden ofte ble utløst av at de enten sa imot mannen eller krevde noe av han. Mange av kvinnene sier at mannen ofte reagerte med sinne og vold dersom de var uenig i noe han sa, ba om hjelp til noe i hjemmet eller at han opplevde at kvinnen maste eller bestemte mye. Noen av kvinnene attribuerer volden til at voldsutøveren føler avmakt eller føler at han kommer til kort.

De fleste kvinnene, og PM, sier at sjalusi var en faktor som hyppig utløste vold. Det kunne være sjalusi knyttet til at kvinnene fikk oppmerksomhet eller snakket med andre, eller at mannen ikke fikk nok oppmerksomhet fra henne.

Noen av kvinnene forteller at det kunne utløse vold hvis han mistolket noe hun sa og låste seg i egen oppfatning. Spørsmål rundt økonomi ble også beskrevet som et tema som kunne utløse vold. Enkelte forteller at mannen hadde perfektjonistiske standarder, og dersom noe ikke oppfylte hans standarder, kunne det utløse vold. Feil fra henne, barna eller fra andre utenfra var en kilde til konflikt og vold.

Mange av kvinnene forteller at det var vanskelig å forutse hva det var som utløste vold, fordi det kunne variere fra dag til dag. Utløsende faktorer kunne ofte være småting, som kvinnen opplevde som ubetydelige bagateller.

Typisk voldsforløp

Flere av kvinnene beskriver at typiske voldsepisoder starter med en fase med frustrasjonsoppbygging hos voldsutøveren, som ender i en voldsepisode. Etter volden følger gjerne en periode uten vold før ny opptrapping. Det er variasjon når det gjelder hyppighet for voldsepisoder, alt fra jevnlig fysisk vold til voldsfrie perioder på 1 til 2 år. Den psykiske volden oppleves vanskeligere å tidfeste, men de fleste gir uttrykk for at den er jevnlig og mer til stede i hverdagen. I den frustrasjonsoppbyggende fasen merker kvinnene at mannen blir fjern, spent eller lettere aggressiv. Noen ganger er det lett for kvinnene å se hva som bidrar til opptrappingen, andre ganger kommer den uventet.

Omtrent halvparten av kvinnene forteller at mannen alltid unnskyldte seg etter en voldsepisode, mens den andre halvparten forteller at mannen aldri viste noen form for anger. Både de kvinnene som forteller at han unnskylder seg, og de som ikke får noen form

for beklagelse, synes dette er problematisk og uønskelig. En av kvinnene forteller om hvor vanskelig det var å bli sint når han viste anger.

”Men det som han er så veldig flink til, som gjør at det blir så utrolig vanskelig, det er det at han er utrolig flink til å unnskyld seg rett etterpå. Og unnskylder seg og er veldig lei seg, som gjør til at det blir vanskelig å være kjempesinna på han, og være ja, egentlig takle situasjonen på en helt annen måte en hva jeg ville gjort da, for jeg har jo godtatt veldig mye, i mange år.”

Fravær av unnskyldninger fra mannen bidro til at kvinnen trodde at volden kunne være hennes skyld. En av kvinnene beskriver dette slik.

”Dette at han ikke angret heller, at ikke de ber om unnskyldning, at ikke de ser at det de gjør er galt eller, det er ganske spesielt. Jeg tror i hvert fall at hvis han hadde kommet hjem etter en voldsepisode og så sagt unnskyld og vist anger, det igjen tror jeg ville gjort at jeg i hvert fall ville følt mer at jeg var verdt noe. (...) Mens med den oppførselen han hadde etter hver gang han var voldelig sant så blir du bare enda mer sikker på at det var din feil.”

Hvordan opplever kvinnene volden og forholdet de er i?

Første tegn på vold

De fleste, inkludert PM, kjente til en tidligere voldshistorie eller reagerte på atferden til mannen før første fysiske eller materielle voldsepisode. I begynnelsen finner kvinnene akseptable forklaringer på mannens sinne. Andre igjen forteller at de opplevde mannen som så snill, positiv og velfungerende at det ikke falt dem inn at han kunne være voldelig.

Flertallet av kvinnene reagerte på første voldsepisode med sjokk eller fortvilelse. Det å bli utsatt for vold var for de fleste en skremmende og angstfremkallende opplevelse. Flere av kvinnene opplevde hendelsen som uvirkelig og uforståelig, det å oppleve vold fra den de var glad i var for mange utenkelig. Ofte fant kvinnene forklaringer som de kunne leve med, eller de hadde medfølelse med mannen, fordi han hadde hatt det så vanskelig.

Forsøk på å hindre vold

Det å leve med vold i sitt eget hjem er en svært vanskelig situasjon og noe kvinnene selv anser som uakseptabelt. De opplever det som ubehagelig og stressende å aldri kunne forutsi når neste voldsepisode ville komme. Kvinnene ser ut til å bli eksperter på å finne mønster i mennenes atferd eller lete etter situasjoner som ofte utløser vold, slik at de kan prøve å forhindre at volden utløses. Kvinnene godtar ikke volden passivt, de forsøker derimot å endre hans atferd på flere måter.

Tilpasser egen atferd for å unngå vold. Alle kvinnene, inkludert PM, formidler at de tilpasset sin egen atferd i et forsøk på å hindre at nye voldsepisoder skulle oppstå. De fleste kvinnene forteller at de ble mer forsiktige med hva de sa til mannen, de passet på å ikke si ting som de visste kunne provosere, eller de unnlot å si imot når de var uenige med han. Enkelte forteller at de ble flinke til å se an humøret hans og tilpasse seg deretter. Det ble en innarbeidet vane å skygge unna det som kunne føre til konflikter. Én kvinne beskriver hvordan dette preget livet.

”Hele tilværelsen dreier seg om å tilpasse seg, og hvordan man klarer det. Vet ikke, man begynner litt på lina, og så ser man at det er faktisk en balansekunst som man må mestre, og så gjør man det”. Flere av kvinnene beskriver at de fokuserte mye på at han skulle ha det bra, og at de ikke fikk anledning til å kjenne på sine egne følelser og behov.

”Jeg hadde gått på akkord med meg selv over så lang tid. Jeg hadde overhodet ikke kjent på egne følelser og behov i det hele tatt. Spurte aldri meg selv hva jeg ville. Jeg spurte hva vil moren min, hva vil datteren min, hva vil mannen min. Og jeg følte at det var mitt ansvar at de hadde det bra.” Flere av dem forteller også at de ble mindre sosiale, at de tok mindre kontakt med venner fordi det fort ble bråk av det. Noen av kvinnene forteller at mennene var veldig kravstore når det gjaldt huslige ting, og at det som ble gjort i hjemmet sjelden var bra nok. Disse

kvinnene forteller at de slet seg ut i et forsøk på å være bra nok og leve opp til mannens forventninger. Én av kvinnene uttrykker det på denne måten.

”Jeg kom inn i en forferdelig vond sirkel, der jeg gjorde bare enda mer, altså jeg kunne jo, jeg kunne jobbe døgnet rundt bare for å prøve å vise han at jeg må jo være noe, jeg må jo bety noe. Ser ikke du meg, sant.”

Appellere til fornuft. Kvinnene i vårt utvalg, inkludert PM, forteller at de gjorde alt for å forsøke å få til en endring hos mannen, og få en stopp i volden, både på lang sikt og i situasjonen der og da. Flere av kvinnene har forsøkt å appellere til fornuft hos mannen og satte spørsmålsteget ved hans atferd. Kvinnene trodde at han ville endre seg hvis han forstod at det han gjorde var galt. Én av kvinnene forteller hvordan det ikke kunne falle henne inn at han ikke kunne endre seg.

”Jeg kunne ikke forstå at noen kunne være sånn, for det, jeg kunne ikke skjønne at noen kunne ha den type referanserammer som han hadde, for han hadde jo bare seg selv hele veien. Det måtte da kunne gå an å komme innenfor der, sånn at han så andre også, prøvde å skjønne og ha litt empati. En liten flik empati, men den fant jeg aldri.”

Motstand. De fleste kvinnene, inkludert PM, forteller om hvordan de aktivt har gjort motstand mot volden. Flere av kvinnene har forsøkt å kjempe imot fysisk i voldssituasjonene, men de har opplevd at det er nytteløst og gjerne gjør volden enda verre. Enkelte beskriver hvordan de i større grad protesterer og gjør motstand når mannen gjør noe som går utover ungene.

”Da skulle han kle på ungene, og dette var ganske sent på kvelden og de skulle bli med han ned i båten. (...) Så jeg gikk jo i beskyttelsesposisjon med gang og sa det at skal du prøve den båten så får du først gjøre det selv, du tar ikke med deg ungene på samme runden og så risikerer du at det går galt midt på fjorden. Og det utløste vel den verste voldsepisoden som jeg har opplevd, altså den dagen var jeg helt sikker på at nå dør jeg.”

Andre eksempler på motstand kan være å trosse hans påbud eller motsette seg hans mening til tross for at det fører til vold.

Toleranse for og bortforklaring av volden

Flesteparten av kvinnene, inkludert PM, forteller at de i løpet av forholdet ble mer vant til reaksjonene til mannen og voldsepisodene. De beskriver at de gradvis aksepterte mer, eller at de bortforklarte volden. Flere av kvinnene forteller at de i løpet av forholdet fant argumenter og forklaringer som gjorde det mulig å leve med volden, og noen sier at de syntes synd på han og følte at de hadde et ansvar for han. Flere av kvinnene forteller at de aktivt forsøkte å glemme og fortrenge volden.

Følelsesmessig turbulens

De fleste kvinnene har ambivalente følelser for mannen. I intervjuene er det flere av kvinnene som spontant beskriver mannen som Dr. Jekyll and Mr. Hyde, det vil si at de opplever at han har to eller flere totalt ulike personligheter. Mr. Hyde vil tilsvare de gangene mannen er uberegnelig, har sterkt sinne, bruker vold, og er ugjenkjennelig eller uforståelig, mens Dr. Jekyll representerer mannens mer positive sider og slik han fungerer i dagliglivet.

”Det gjør det jo veldig vanskelig, at det blir sånn, sagt her og sagt i sinne og at det blir sånn Jekyll and Hyde, veldig to sider mellom ekstremt snill og grei på det snille, så etter han har gjort sånne ting så er han, angrer han veldig og skal han sikkert da gjøre godt igjen og være sånn ekstra snill.”

”Når han blei hissig. Og så gikk det lissom til et punkt hvor han, plutselig blei en, så forandra, sånn helt annen. Sånn, ja. Helt annen. Sånn ordentlig Jekyll and Hyde, sånn at jeg ikke kjente han igjen.”

Flere opplever det som vanskelig at mannen er snill og velfungerende utad, og blir godt likt av andre. Enkelte av kvinnene synes det er ufattelig at han kan fungere perfekt og ha mye ansvar på jobb, mens han er svært ustabil hjemme.

”Men det som var utrolig var jo det at mannen er på jobb og det er ikke et menneske som aner noe som helst, det var da du...; at det går an! Går det an å være gal og true med kniv og så går du på jobb i slips og hvitstipp, og sitter og tar svære avgjørelser og er helt på topp. (...) Jeg kan enda kjenne den der sjokkerte følelsen, satt sikkert og måtte, og satt og så på det her skuespillet. Hvor mannen altså taklet det hundre prosent.”

Hos de parene hvor mannen hadde en fin fasade utad, forteller kvinnene at det var vanskeligere å bli trodd og få hjelp.

Kvinnenes opplevelser i forholdet var preget av perioder med følelsesmessig turbulens. Kvinnene opplever at tilværelsen i forholdet var preget av mye frykt og uforutsigbarhet, og mange av dem var redde og utviklet en hypersensitivitet for mannens sinne. Mange av kvinnene forteller at de til tider i forholdet følte et sterkt sinne. De følte at det som skjedde var sterkt urettferdig. De fleste kvinnene forteller at deres opplevelser var preget av vekslende mellom ulike følelser både overfor mannen og overfor seg selv. I intervjuene formidler mange av kvinnene hvordan de var preget av et kaos av følelser. Sinne og frykt ble sammenblandet med, og avløst av, tristhet og hjelpeløshet. Flere har blitt usikre på seg selv og har begynt å lure på om han har rett i sine negative uttalelser.

Hemmeligholdelse

Alle kvinnene i utvalget skjulte volden for omverdenen mens de var i forholdet. Flere av kvinnene forteller at de skammet seg over det som skjedde, og at de var redde for hvordan andre ville reagere. Kvinnene følte at dersom de fortalte om volden, måtte de også bryte ut av forholdet. Det syntes det var pinlig å innrømme at man fortsatte å bo med en mann som var voldelig.

”Altså det som er vanskelig er at jeg føler at jeg ikke kan fortelle for mye for da blir det så vanskelig å forsvare hvorfor jeg er der jeg er fremdeles.”

Flere uttrykker redsel for at andre skal dømme dem eller mannen dersom de får vite om volden. En av kvinnene beskriver at hun var klar over at volden var uakseptabel, men at hun opplevde sterk ambivalens med hensyn til sine følelser for mannen. Hun var klar over at andre ikke ville se det på samme måte som henne, og det gjorde det vanskelig å skulle fortelle det til noen.

”Det har jeg lurt på mange ganger. Hvorfor godtok jeg det. Bare det at man ikke tør å si det til andre, det sier jo litt om hvor uakseptabel denne atferden er. Når man er så klar over det selv, at man da ikke sier det. Det var flaut, det var pinlig, når man da ikke går fra den personen og skal være sammen med den, så vet man jo det... når du er i det forholdet så har du også noen gode følelser for den personen og er glad i den. Men du vet jo at andre har ikke det i samme grad, så de vil jo kun se det negative. Og de vil jo tenke på han som en drittsekk, noe du egentlig ikke synes han er. For han har andre gode sider. Og så vil de se på deg som en mindre smart dame som velger å bli i noe sånt.”

Søking etter mening og forklaringer

Alle kvinnene forteller at det var vanskelig å forstå det som skjedde, og at de brukte mye tid nettopp på å forsøke å finne en forklaring som gjorde det lettere å leve med.

De fleste informantene, inkludert PM, forteller at de tror noe av grunnen til at mannen er voldelig har med hans bakgrunn å gjøre. Flere av voldsutøverne har vært utsatt for vold i sin barndom, eller de har på andre måter hatt en vanskelig barndom. Noen av kvinnene forteller at mannen har lært å bruke vold i vennegjenger, eller har lært å bruke vold som et middel for å hevde seg. Én av kvinnene fortalte at han var vant til å alltid få viljen sin hjemme, og at han derfor ikke tålte det når hun krevde noe av han.

Et flertall av kvinnene, inkludert PM, har tenkt at voldsutøver må ha psykiske problemer, og at det er med på å forklare atferden hans.

”Men han hadde jo såne ting, han kunne flakse rundt med kniv og true meg, sprang naken rundt i stua, og var, altså, ukontrollert i perioder. Borderliner ville jeg kalt det, helt sånn grensegang hele

veien, satt sammen av masse forskjellige personlighetsforstyrrelser. Og er litt sånn på den virkelige verden og litt på den halvpsykotiske, sånn balanserte der.”

Noen av kvinnene gav uttrykk for mannen ikke hadde evner eller intelligens til å gå inn i en konstruktiv diskusjon. Flere av kvinnene, inkludert PM, sier at de opplever at voldsutøver ikke har vanlige referanserammer for hva som er rett og galt. De forteller at han ikke har evne til å se andre enn seg selv i situasjonen og at han mangler empati.

”Han er veldig opptatt av seg selv og hvordan han selv har det, og hvordan ting slår ut på han. Og har overhode ingen innsikt i hvordan andre rundt seg har det. Og heller ikke noe på hvordan man bør oppføre seg i forhold til barn når man blir sint..”

Mange av kvinnene sier at de tror noe av forklaringen på at han er voldelig er at han er veldig sjalu og kontrollerende som person.

Halvparten av kvinnene, og PM, forteller at mannen var egosentrisk og krevde all hennes oppmerksomhet, og hvis han ikke fikk det kunne det føre til vold. I denne sammenhengen forteller noen at volden begynte, eller ble verre, når de fikk barn. De forklarer dette med at han ikke fikk nok oppmerksomhet fra henne.

Et par av kvinnene forteller at mennene hadde kamerater som var like han og som støttet voldsbruken. Dette er en faktor som kan bidra til at volden opprettholdes og øker.

”Og så har han mange kamerater og venner som er helt blåst, helt ufordragelige. Så det var jo den episoden da når han hadde hevet meg i dusjen, iskaldt vann, skrubbet meg med klorin på ryggen og alt, da hadde en kamerat av han kommet bort etterpå og så hadde han fortalt det, så hadde kameraten bare ledd og synes det var kjempemorsomt.”

En del av kvinnene, og PM, sier at mennene hadde et klart negativt kvinnesyn, at de ikke hadde respekt for kvinner eller at de så på kvinner som en trussel. En annen forklaring som blir nevnt, er at mannen var redd for å miste henne, og at han utøvde vold mot henne for å holde henne nede.

Noen av kvinnene har forsøkt å finne forklaringer i egen atferd, og de bruker gjerne mye tid på å analysere egen atferd for å forsøke å forstå sinnet hans. Noen forteller at de av og til kunne se logikken i hvorfor han ble sint, men at han overreagerte. Én kvinne forteller at hun trodde han hadde fungert fint i sitt forrige ekteskap, og at det dermed måtte være noe med henne som gjorde at han var voldelig.

”Jeg trodde det var meg det var noe galt med, for han slo meg til blods, og da tenkte jeg, hvorfor har du (ekskona) ikke sagt noe. For det hadde spart meg for masse, for da hadde jeg jo visst liksom hvordan. Men dette lå jo under sant, han har jo vært snill, han har jo fungert, ikke sant, trodde jeg.”

De fleste kvinnene forteller at de ikke klarte fullt ut å forstå det som skjedde, og at de som oftest ikke klarte å se logikken i hans sinne. Kvinnene kunne ofte finne forklaringer for voldsbruken, men de syntes likevel ikke at disse var tilfredsstillende. Kvinnene bruker mye tid på å prøve å forstå hvorfor volden skjer.

”Det vil vel alltid, det har alltid forundret meg, og forundrer meg fremdeles, altså hvorfor det blir sånn. Prøver å tenke etter på hvorfor det blir sånn, prøver å tenke etter på hva jeg, har jeg gjort og sagt noe og, det har begynt, analyserer veldig meg selv etterpå, hva skulle jeg gjort annerledes og har jeg gjort noe feil og. Og veldig ofte så kan jeg liksom finne feil som jeg har gjort som gjør at han blir sint. Altså jeg finner egentlig forklaringer for det og liksom for han. At, for det er så vanskelig å skjønne uten å ha en forklaring.”

Faktorer som holder henne i forholdet

Alle kvinnene i utvalget formidlet hvordan de i forholdet strevde med en ambivalens med hensyn til om de skulle gå fra mannen eller bli i forholdet.

Fokus på forholdets positive sider og håp om endring. Flere av kvinnene forteller hvordan de i forholdet levde på de gode periodene. Noen rapporterer at de gode periodene er lettere å huske enn de vonde. Unnskyldinger, løfte om bedring og perioder uten vold

gjør at kvinnene får håp om at volden vil ta slutt, og de klamrer seg til dette håpet. Slik beskriver en av kvinnene det sterke ønsket hun hadde om at han skulle endre seg:

”Altså da hadde jeg jo et dilemma, fordi jeg ønsket jo så inderlig det skulle stemme, at han skulle bli grei, at han skulle skjønne, forandre noe av personen sin. I etterkant så synes jeg jo at det er helt utrolig at jeg har tatt han tilbake alle gangene, men han brukte alle metoder.”

De fleste av kvinnene forteller at de ønsket så sterkt at alt skulle bli bra og fokuserte aktivt på mannens positive sider. Kvinnene trodde at mannen ville endre seg hvis han bare tok til fornuft. Enkelte av kvinnene forteller at behandlingsoppstart ga nytt håp om endring.

Fortsatt følelser for mannen. De fleste kvinnene har hatt kortvarige brudd i løpet av forholdet, men har tatt mannen tilbake. Flere av kvinnene beskriver at de i perioden med brudd opplevde at det bare ble mer og mer kontakt, og så var de plutselig sammen med mannen igjen. Mange sier at grunnen til at de ble sammen med han igjen var at de fremdeles hadde følelser for ham, og at de ønsket så sterkt at det skulle bli bra.

Redsel. Noen av kvinnene forteller om drapstrusler og redsel for hva som ville skje dersom de brøt ut. Noen var redde for hva mannen kunne finne på, og forteller at de rett og slett var redde for eget liv.

Lært hjelpeløshet. Redselen for å være alene var sterkt avgjørende for enkelte av kvinnene. For én av kvinnene hadde mannen hatt fullstendig styring med økonomien og alt det praktiske, slik at hun ikke trodde at hun ville klare seg selv.

”Jeg har vel tenkt en gang eller to, at dette her kan jeg ikke være med på lenger. Dette må jeg komme meg ut av. Men jeg har tenkt hele tida at dette greier jeg ikke alene. Jeg har ikke inntekt nok, jeg har ikke mulighet til å greie meg aleine. (...) At jeg blei på en måte litt avhengig av han. Ja at jeg ikke skulle greie et liv uten han, at jeg var avhengig av at han ordna opp og fiksa. Og jeg ville ikke greie det uten den hjelpen fra han. Så jeg var jo kjemperedd når han flytta ut i fjor. Var helt desperat egentlig. Og tenkte at, dette her kommer aldri, aldri til å gå. Men det har det.”

En annen kvinne forteller at det ikke var praktisk mulig å gå før, siden hun ikke ønsket at barna skulle bo på et krisesenter. Én kvinne forteller at hun egentlig ønsker å gå fra mannen, men er redd for at hun ikke skal klare å gjennomføre det.

Holder volden skjult. Alle kvinnene forsøkte å skjule volden, og de forteller at hemmeligholdelsen gjorde det vanskeligere å bryte ut av forholdet. Enkelte forteller også at det faktisk var vanskelig å bli trodd når de fortalte om volden. Særlig opplevde de det vanskelig når mannen var godt likt av andre.

Dårlig samvittighet overfor mann og barn. En del av kvinnene sier at de også følte et sterkt ansvar for mannen, eller at de syntes synd på han. Noen av kvinnene opplevde at mannen var psykisk syk og trengte hjelp, og at de følte ansvar for han. Enkelte av kvinnene opplevde at han appellerte til deres samvittighet, slik at de syntes synd på han og tok han tilbake. Andre ønsket at barna skulle vokse opp med både mor og far, eller de følte seg forpliktet til å tåle ekteskapets vonde dager.

Faktorer som bidrar til at kvinnene forlater mannen

Støtte fra viktige andre. En del av kvinnene beskriver hvordan de mot slutten av forholdet åpnet seg mer til andre om volden. Dette gav dem støtte til å se at det som skjedde ikke var riktig, og at de burde komme seg vekk. Noen forteller at enkelte personer ble viktige i bruddprosessen fordi de støttet og presset dem til å gjøre noe med situasjonen. Flere av kvinnene lette etter bekreftelse på egen virkelighetsoppfatning, enten hos andre eller i hjelpeapparatet. Sosial støtte eller bekreftelse fra fagfolk var viktig for kvinnene.

Distansering. Flere av kvinnene beskriver hvordan de mot slutten tok mer avstand fra mannen og respekterte han mindre og mindre. Distansering bidro til negative følelser overfor mannen, samt fasiliterte fokus på en selv og barna.

Flere av kvinnene beskriver hvordan de mot slutten innså at de måtte begynne å tenke på hva som var viktig for barna og seg selv. Én av kvinnene opplevde det som lettere å bryte etter at barna sa at de ønsket det. Noen forteller at de mot slutten ble bekymret for egen helse, eller de følte seg helt utslitt.

”Og så fant jeg ut at hvis jeg ikke nå selv søker hjelp så er jeg ingen god mor for mine unger lenger, tenkte jeg. Jeg er nødt til å ta meg selv i nakken og få hjelp, hvis ikke jeg gjør det, så går jeg til grunne og da vet jeg ikke hva som skjer, om jeg havner på psykiatrisk eller hva som skjer. Da følte jeg meg så psykisk ustabil selv den siste uken at det var helt skremmende.”

Volden i seg selv, distansering eller sosial støtte kunne bidra til at kvinnene så mannen i et annet lys. Noen beskriver hvordan de mot slutten følte direkte avsky mot mannen. Andre forteller at de ble mer likegyldig til mannen.

”Jeg følte ingenting, alt var borte, det var så mye vondt på slutten og så mange episoder som kom igjen i minnet. Jeg var ferdig jeg, med han, så det var bare det å komme seg ut av det.”

Avsky og likegyldighet bidro til at kvinnene ikke lenger lot seg påvirke av den verbale volden eller løfter om bedring.

Gir opp håp om positiv endring. Mange av kvinnene beskriver at en alvorlig hendelse mot slutten gikk særlig inn på dem. Hendelsen var vanskelig å glemme eller å komme over. Noen av kvinnene forteller at volden ble verre slik at de til slutt opplevde at de ikke hadde noe annet valg enn å bryte med mannen. Flere av kvinnene sier at de innså at han ikke ville endre seg. De opplevde at de hadde gjort alt de kunne for forholdet i lang tid, og de ga opp håpet om at alt skulle bli bra. For et par av kvinnene ble mannens utroskap avgjørende for at de til slutt gikk fra mannen.

Pause eller brudd. Etter at kvinnene brøt ut av forholdet, var det flere faktorer som var viktige for at de ikke tok han tilbake. Noen oppdaget at de ikke lenger hadde følelser for mannen. Flere sier at de etter bruddet ser hvor ille de egentlig hadde hatt det, og hvor

galt det var. Noen fikk denne innsikten gjennom kontakt med behandlingsapparatet. Et par av kvinnene sier at de oppdaget at de klarte seg faktisk helt fint alene, og at redselen de hadde hatt for å være alene, ble borte.

Konsekvenser av brudd

Mange av kvinnene forteller at tiden rett etter bruddet var tøff, og at denne perioden var preget hovedsakelig av frykt og mangel på energi. Noen forteller om direkte trusler og drapsforsøk fra mannen.

Flere forteller at de etter bruddet har fått bedre sosialt nettverk. Mange av kvinnene opplever at de har fått økt selvfølelse og frihet. Det ser ut til at noen av kvinnene er flinkere til å be om hjelp til seg og barna etter bruddet. De fleste kvinnene forteller at de etter bruddet har tenkt mye på det som skjedde, og har fått ny innsikt og forståelse av volden.

Voldens virkning

Selvtillit og selvhevdelse

Mange av kvinnene i utvalget forteller at de har fått dårligere selvtillit som følge av volden. De fleste rapporterer at de har blitt mer usikre på seg selv, og at de har fått dårligere selvbilde og mindre tro på egen mestring. Mange av kvinnene forteller at de har blitt mer usikre i sosiale settinger. To av kvinnene beskriver dette slik:

”Det at jeg har blitt kontrollert, har blitt ganske usikker da på meg selv og min oppførsel og mitt vesen egentlig. Hvordan jeg skal oppføre meg utad, for alt jeg gjorde var galt.”

”Kanskje bare det at du får mindre tro på deg selv. (...) At jeg på en måte ble mer.. mer lukket. Turte ikke å spørre om ting og sånt. Og det var vel rett og slett fordi jeg hadde dårligere tro på meg selv, tror jeg. Fra jeg møtte han til jeg dro fra han. Jeg er mer usikker. Redd for å si noe feil, eller at det skal tolkes eller oppfattes feil.”

Kvinnene i vår studie rapporterer at de i forholdet ble mer usikre egen dømmekraft og egen vurdering av hva som er rett og galt. Og etter gjentatt trakassering fra mannen ble flere etter hvert usikre på om de selv var normale, eller om det var noe galt med dem.

Noen av kvinnene opplevde at mannen hadde veldig strenge krav, og at det de gjorde aldri var bra nok. Disse kvinnene forteller at de har problemer med å legge fra seg disse perfektjonistiske kravene, og at de fremdeles føler at de må yte mye for å være bra nok.

Kvinnenes selvhverdelse ser ut til å være uforenelig med volden, og flere har opplevd at deres ønsker ikke blir tatt hensyn til. Flere i vårt utvalg, samt PM, påpeker at de var eller er lite flinke til å markere hvem de er, og at de opplevde det som vanskelig å skulle tydeliggjøre seg selv i forholdet. De har fått problemer i forhold til å kjenne etter på hva de ønsker og hvem de er, etter at de i lang tid har vært vant til å undertrykke det.

”For det var jo gjerne sånn at hvis jeg sa noe jeg kunne tenke meg, så ble det i hvert fall aldri det. Og da har det blitt sånn at du, du tør ikke si hva du vil, for da blir det i hvert fall ikke det. Og når du har levd sånn så lenge så lurer jeg på om du bare glemmer å kjenne etter hva du vil. Jeg er ikke flink til å markere hvem jeg er, for jeg vet det knapt selv. Og det er nok kanskje det mest skremmende. At du er så, du er så utviska... Hva slags smak har jeg da? Nei, jeg vet ikke. Hva er pent? Nei, jeg tør nesten ikke si det. Fordi du har liksom alltid skullet tilfredsstillende den andre for å ikke få bråk, du blir så tilpasningsdyktig at du greier ikke å finne ut hvem du er.”

Forhold til og syn på andre

Kvinnene i vårt utvalg, inkludert PM, forteller at de i forholdet begrenset kontakten med venner og ble mer isolert. Bakgrunnen for at de ble mindre sosiale, var knyttet til økte beskyldninger og psykisk vold fra voldsutøver når de hadde kontakt med andre. Andre grunner var at de var slitne, eller at de ønsket å skåne andre for den psykiske volden fra mannen.

”Alle venner som jeg har hatt, de er horer og de påvirker meg og, altså ja, og jeg orker det ikke, synes ikke at jeg skal blande inn andre, at de skal liksom oppleve å bli tråkket på av han. Det er det samme som min søster, sant, så frekk og stygg han er med hun. Nei, jeg synes ikke det er verdt at andre skal, nei. Så da bare trekker jeg meg vekk.”

Noen forteller at de ikke hadde krefter igjen til å være sosiale, eller at de følte ubehag knyttet til å være i sosiale settinger, ofte på grunn av dårlig selvtillit. Flertallet av de kvinnene som har brutt med voldsutøveren, rapporterer at de er mer skeptiske til nye partnere, og at de vil være mer forsiktige og engstelige med hensyn til voldssignaler i framtiden. Flere sier at de ikke vil tolerere vold én gang til. Én av kvinnene forteller at hun etter bruddet synes det er svært ubehagelig å få oppmerksomhet fra menn, og flere andre sier at de har blitt veldig usikre på hvordan de skal oppføre seg i forhold til menn.

Følelsmessig påvirkning

Alle, inkludert PM, rapporterer om en form for angst. De fleste er redd voldsutøver, og hva han kan finne på. Symptomer som flashbacks, angstanfall og problemer med å være alene etter bruddet forekommer hyppig. Noen av kvinnene forteller at bestemte gjenstander eller stimuli gir en sterk følelse av angst eller flashbacks.

”Så kommer jeg inn i et hus med masse like ting. (...) Så når jeg kom inn i den gangen, så var det som å slå meg i magen med en slegge. Jeg stod bare å holdt meg fast i skapdøren i gangen, og greide nesten ikke å puste. Og tenkte..., jeg tenkte ikke i det hele tatt, det var bare, det var sånn flashbacks som ikke kan, altså det kan ikke beskrives, det var, altså jeg greide nesten ikke å puste.”

Flertallet, og PM, forteller om depressive eller tunge perioder med lite overskudd, søvnproblemer, følelse av ensomhet eller følelse av hjelpeløshet. Fire kvinner forteller om en hypersensitivitet for konflikt og sinne. De viser sterkere responser enn vanlig når andre krangler, eller når voldsutøveren hever stemmen.

”Var på besøk og de begynte å krangle, med en gang frøs alt seg, jeg ble helt stresset og jeg tenkte, nå kommer det et eller annet. Så det. Så jeg hadde den der, den redselen for volden, selv om det ikke var meg en gang. Den redselen har jeg jo enda da, ikke så kraftig som den har vært da, men den er der. Så jeg føler liksom når, holdt på å si, situasjonen blir litt hissig og sånn, vet ikke, jeg føler det litt hardere på kroppen enn jeg egentlig burde ha følt da.”

Noen forteller at de i forholdet ble svært sensitiv for situasjoner som kunne føre til bråk eller vold, og at de ble flinke til å løse og avverge disse situasjonene. Kvinnene forteller at de synes det er vanskelig å legge denne sensitiviteten og problemløserrollen fra seg når forholdet nå er over.

Mental påvirkning

Flertallet, inklusiv PM, opplever at de husker volden dårlig, og at hendelsesforløp stikker seg. Flere forteller at de husker forholdet og voldshendelsene som en sammenhengende tåke, og at barna husker episoder fra forholdet bedre enn dem selv. Det er spesielt detaljer som huskes dårlig. Flere forteller at de måtte fortrenge det vonde de opplevde for å kunne klare å gå videre i forholdet, men ikke alle beskriver det som en aktiv eller bevisst handling.

”Jeg tror det er mange av oss som husker dårlig. Den selektive form for glemsel, det skremmer meg. For jeg har ikke vært bevisst på det før det siste året, at det, jeg husker jo ikke noe. Og andre kan snakke om årstall og sånn. Ikke snakk om. Det er en eneste sammenhengende tåke alt sammen. Jeg kan huske noen episoder, det er klart, men ikke, normalt sett så kan jeg, jeg er veldig godt til å huske, har nesten sånn fotograferingshukommelse. Men her har jeg ikke det.”

Noen, inkludert PM, rapporterer problemer med å konsentrere seg, og noen forteller at de i perioder var så utslitt og utmattet at de følte at de var på vei til å få psykiske problemer selv.

Fokus på barn og foreldresamarbeid

De fleste kvinnene forteller at de verste episodene ofte var knyttet til at barna var til stede, eller når de opplevde at de ikke klarte å beskytte barna mot vold. Det er flere som sier at de synes det er vondt å tenke på at barna har vært vitne til eller utsatt for vold, og at de har dårlig samvittighet overfor barna for at de ikke kom seg ut av forholdet tidligere.

”Den dagen hun sa nei, dette vil jeg ikke mer, fikk hun bank av far. Så hun sier at han har gjort en del ting med henne som jeg ikke har visst, og som hun heller ikke har sagt til meg før nå.. det er veldig, det kjempevondt å høre. Jeg har faktisk bedt begge barna mine om.. unnskylding, fordi at jeg ikke har greid å komme meg ut av ekteskapet før, og tatt de med meg. Tatt de vekk derifra.”

Variasjonene i alder på barna og det at kvinnene har ulike relasjoner til faren (fortsatt i forhold, ingen kontakt eller kontakt etter brudd) gjør at kvinnene også har ulike utfordringer når det gjelder foreldresamarbeid. Flere er bekymret for hva som kan skje når barna er hos far, og har en frykt for at far kan skade barna. Noen vet at det skjer vold mot barn eller fars nye partner.

”For min sønn så er det veldig vanskelig. Nå er han litt sammen med far, men han har hatt det kjempetøft. Han har også blitt trua, blitt slått, blitt holdt igjen og fysisk, vært fysisk og psykisk siste året, veldig, veldig mye. Det har vært litt før og, men jeg tror han har brukt ungene for å på en måte nå meg, brukt dem på en veldig, veldig stygg måte. Jeg sliter veldig med det der.”

Flere opplever problemer knyttet til diskrepans mellom det far sier og gjør, og er bekymret for påvirkningen far kan ha på barna. Flere av kvinnene opplever at voldsutøver aldri er til stede for barna. Noen av kvinnene opplever problemer knyttet til voldsatferd og dårlig sinnemestring hos sønnene. Mødrene bruker mye tid på å kompensere for fars manglende støtte eller negative påvirkning, og de opplever til dels hjelpeløshet ved at de ikke kan beskytte barna når de er hos far.

”Det som er vondt der, er at jeg på en måte føler at jeg får ikke beskytta han når han er hos far. Det, det som jeg får beskjed om er at nei far har ansvaret når han er der, så det skal ikke du på en måte

ikke tenke, men jeg gjør jo det. Jeg kjenner godt den følelsen av å bli trua opp mot veggen, og ikke vite blir jeg slått nå eller slipper han meg, eller hva er det som skjer nå. Den usikkerheten. Så ja... ”

I de forholdene hvor voldsutøver og kvinnen ikke har felles barn, men har barn fra tidligere forhold, forteller flere at det går hardest ut over voldsutøverens egne barn.

Kvinnens egne barn reagerer forskjellig. Noen rapporterer at barna reagerer med sinne og konfrontasjon, mens andre ikke ønsker å snakke om volden i det hele tatt.

Hjelpeapparatet

Manglende konsekvenser for mannen

Flertallet av de kvinnene som har brutt med mannen, uttrykker fortvilelse over at mannens voldsbruk ikke får noen konsekvenser for han. To kvinner uttrykker denne fortvilelsen slik:

”Mitt ønske er jo at vi skal få han anmeldt. At de tingene han gjør, at han skal se at det får konsekvenser det han gjør, og at han skjønner at samfunnet.. aksepterer ikke den type oppførsel.”

”Nå har jeg hatt to voldsanmeldelser, begge er henlagt og jeg har anket. Egentlig er det veldig skremmende, fordi at du, jeg føler at han kan på en måte bare fortsette å true og slå og komme hjem til meg og gjøre nesten hva han vil, og jeg kan anmelde det og så går det bare noen uker og så blir det henlagt.”

Enkelte opplever at hjelpeapparatet er passivt ved at voldstemaet blir unngått og ikke blir fulgt opp. Kvinnene tror det skyldes ubehag, manglende kunnskap eller at det ikke er nok midler i hjelpeapparatet.

Viktig å bli tatt på alvor

Flere informanter vektlegger betydningen av å bli tatt på alvor når de først tar det vanskelige steget det er å oppsøke hjelp. Noen av dem er redde for ikke å bli trodd, og redde for å bli stemplet som en bitter ekskone som prøver å hevne seg. Det er spesielt

politiet og barnevernet kvinnene vegrer seg for å gå til, og noen har opplevd at det de sier blir brukt mot dem senere. Flere har opplevd å bli mistrodd, blant annet ved latterliggjøring og bagatellisering. Én har faktisk blitt nektet å anmelde ved førstegangshenvendelse. Flere rapporterer bedre behandling etter hvert som instansen oppdager at det er alvor bak fortellingen.

”Når jeg søkte hjelp første gang, da ringte jeg faktisk til politiet, etter den gangen hjulet falt av bilen min, og ble ledd av.”

”Han har, i tillegg til det at jeg ikke har sagt no, så har han på en måte vist seg... vist seg frem på en veldig positiv måte ovenfor andre. Og det var et kjempeproblem for meg, når jeg prøvde å gå til politi, for eksempel. Prøvde å anmelde det som skjedde etter bruddet. Det var at jeg fikk beskjed om at han sikkert bare var litt sint, han var jo en oppegående mann. De syns at dette her kunne jeg se an litt, fordi dette mente de ville mest sannsynlig gå over av seg selv. Jeg trakk meg jo da bare ut. Så det tok veldig lang tid før jeg på en måte.. fikk anmelde noe, faktisk.”

Da én av kvinnene tok kontakt med barnevernet, opplevde hun at barnevernet trodde mer på barnas far enn på henne. Hun formidler et ønske om at barnevernet på et tidligere tidspunkt hadde snakket med barna om hvordan de hadde det.

Frustrasjon over liten hjelp fra hjelpeapparatet

Noen av kvinnene opplever at hjelpeinstansene har manglende fokus på barna. De kvinnene som har felles barn med voldsutøver, har flere utfordringer knyttet til foreldresamarbeid og omsorg for barna. Noen av dem synes det er vanskelig å snakke om og ta opp bekymringer om vold på foreldresamarbeidsmøter. De var usikre på behandlingsinstansens holdning med hensyn til om dette var relevant, og om de ville bli trodd. Det tok ofte tid før kvinnene følte at de ble tatt på alvor. Flere sa at de ønsket å være trygg på at barna hadde det ok når de var hos far, men at det var vanskelig å vite hvordan hjelpeapparatet kunne bidra til dette. Noen uttrykte glede over at familievernnet hjalp med å

skrive avtale og følge den opp, mens andre savnet slik hjelp. Det å ta kontakt med barnevernet var for noen skremmende, da de var redde hvilke konsekvenser det ville få for samarbeid med ekspartner, og barnas forhold til far. Én av våre informanter har kontaktet barnevernet med et tydelig ønske om å få hjelp til å beskytte barnet fra foreldrenes konflikt og fars truende atferd. Hun opplever at ingenting skjer, og når hun ber om hjelp gjentatte ganger opplever hun at de truer med å ta barnet vekk fra henne. Hun sier at det var først da barnet virkelig var nedbrutt at de innså alvoret, og hun opplever det frustrerende at det var nødt til å gå så langt.

Flere opplever store utfordringer når de ønsker å hjelpe mannen med de problemene han har. Én kvinne opplevde det som frustrerende og avvisende da hun fikk beskjed om at mannen selv måtte ta kontakt for at de kunne hjelpe. De av kvinnene i vårt utvalg som kontakter psykiatri, opplever liten oppfølging og hjelp.

”Jeg måtte jo låse meg inn på soverommet husker jeg, hvor han skulle drepe meg med kniv på den andre siden, og jeg ringte psykiatrien. Da snakket jeg med en psykiater, han sa; men han blir jo bare sint når du sitter og prater med meg. Jeg synes du skal la være, for da roer han seg sikkert. Adjø. Det var hjelpen. Da var jeg redd altså.”

Noen av kvinnene ønsket sterkt å få tilbakemelding fra partners behandlere om hva de tenker om mannen og mulighetene for bedring.

Etterlyser mer kunnskap og fokus på vold

Flere informanter ønsket at det skulle være mer fokus på vold, spesielt psykisk vold. Det var flere hjelpeinstanser som gav inntrykk av mangelfull kunnskap om vold, blant annet helsestasjon, fastlege, politi og barnevern. Noen etterlyser at behandlingsapparatet skal være lettere tilgjengelig, og at det er tydeligere hvilke instanser

som har kunnskap om vold og kan hjelpe. Frykt for mannens reaksjon gjorde at flere kvinner vegret seg for å politianmelde forholdet.

Positive opplevelser med hjelpeapparatet

Kvinnene opplevde det som svært nyttig å ha noen som lytter, som de kan få sortert tankene sammen med, og at de kan reflektere høyt med en objektiv part. Det vektlegges hvor viktig det var for dem å få bekreftelse på at vold er galt, og at volden er voldsutøvers ansvar. Informantene var fornøyd når behandlere var direkte og sa tydelig ifra med hensyn til hva som er rett og galt. Når de opplevde å få bekreftelse på egen virkelighetsoppfatning, var det lettere å holde fast ved den og handle ut i fra den.

”Ikke minst det at det var et sted, jeg kunne komme og fortelle alt, uten at andre trengte å vite det, kunne spørre er dette galt? Sant, for man begynner å lure på om, ting som har skjedd at, kanskje det ikke er galt, kanskje det er normalt, hadde veldig store problemer med å definere hva er riktig og hva er ikke riktig. Hvordan skal man ha det, skal det være sånn. Og terapeuten kunne si at, nei dette, sånn skal det faktisk ikke være.”

Selv om det kunne være vanskelig å snakke om volden, rapporterer flere at de kommer litt videre hver gang de snakker om den. Det ga trygghet å vite at behandler har taushetsplikt og uttrykker forståelse fremfor fordømmelse. Henvisning til andre instanser som også kan hjelpe, var til stor nytte. Noen rapporterer også at det gir trygghet å vite at en får hjelp til tilretteleggelse ved eventuelt brudd.

Diskusjon

Vurdering av metning og generaliserbarhet

Siden vi ønsket å utforske fenomenet familievold gjennom den voldsutsattes perspektiv, ble vårt hovedanliggende i rekrutteringsfasen å finne personer som har eller har hatt erfaring med denne typen vold. Med unntak av én informant, PM, innfridde alle informantene kriteriet om opplevd fysisk vold i parforhold, og vårt utvalg kan dermed betegnes et strategisk utvalg.

Videre har vi vurdert om utvalget er uttømmende. Stabilitetssjekken med hensyn til variasjon i fenomenet vi ønsker å undersøke, viste at utvalget var mettet, det vil si at tilføringen av de to siste informantene ikke ga noen nye fenomener eller store endringer av meningskategoriene. Utvalget vårt synes derfor å være stort nok til å dekke variasjonene i fenomenet vi ønsker å undersøke.

For å kunne vurdere i hvilken grad vårt utvalg kan si noe generelt om kvinner som opplever familievold, må vi ta stilling til utvalgets representativitet. Hensikten med vår studie er å undersøke opplevelsesaspektene ved det å leve med familievold. Det vil derfor være hensiktsmessig å vurdere studiets generaliseringsverdi ut fra et analytisk generaliseringsperspektiv. Våre kvinners historier viser sammenfallende fenomener med andre kvalitative studier om vold i Norden (Hyden, 1994; Skjørten, 1994), beskrivelser fra klinisk praksis (Askeland et al., 2002) og kunnskap om voldsutsattes reaksjoner (Herman, 2001; Walker, 1994). Dette antyder at vårt utvalg ikke skiller seg vesentlig fra andre kvinner som er utsatt for familievold, og at det er rimelig at utvalgets opplevelser og erfaringer kan si noe allment om hvordan kvinner som erfarer vold, opplever dette. Hvis

utvalget er relativt typisk, kan man generalisere på logisk grunnlag fordi det er liten grunn til å tro at utvalget skiller seg merkbart fra universet det velges fra (Kvale, 1997).

Inndeling av vold

Det er stor variasjon i volden som kvinnene i vårt utvalg har vært utsatt for. Resultatene viser at den fysiske volden varierer i frekvens fra jevnlig fysisk vold til vold omtrent én til to ganger i året. Alvorlighetsgraden varierer også fra svært alvorlig, livstruende vold, til mindre grov vold. Den psykiske volden er derimot vanskeligere å vurdere på samme måte, da den involverer mange ulike aspekter, og de fleste opplever den som mer til stede hele tiden. Flertallet av våre informanter forteller at kontrollaspektet ved volden var fremtredende. De beskriver at den psykiske volden blant annet handlet om at mannen hadde et stort kontrollbehov. Kvinnenes beskrivelser viser at både alvorlighetsgraden og hyppigheten for de ulike voldsformene endres over tid, og dette gjelder også for hvilke voldsformer som er mest fremtredende.

Det har vært vanskelig å skulle dele vårt utvalg inn i kategoriene til Johnson (1995). Det er flere ulike årsaker til at dette har vært problematisk. Det har vært vanskelig å finne entydige operasjonaliseringer av inndelingen i episodisk partnervold og intim terrorisme. Den viktigste hovedforskjellen mellom kategoriene er kontrollaspektet. Intim terrorisme handler om generell kontroll i forholdet, mens episodisk partnervold handler om at personen kun ønsker å oppnå kontroll i den spesifikke situasjonen (Johnson & Leone, 2000).

Resultatene våre viser at alle kvinnene opplevde at kontrollaspektet var fremtredende, men i ulike grader og på ulike måter. Det virker derfor ikke meningsfullt å kategorisere på en slik dikotom måte som Johnson gjør, men at de typene vold han beskriver, heller kan være endepunkter på et kontinuum. En mulighet kan selvfølgelig være

at vårt utvalg kun tilhører kategorien intim terrorisme. Da vil våre funn imidlertid vise at denne kategorien er heterogen, og at det vil være ulik grad og omfang av terror kvinnene blir utsatt for.

Vi mener at det vil være mer hensiktsmessig å dele inn volden på bakgrunn av intensiteten på og hyppigheten av de ulike voldsformene: fysisk, psykisk, materiell, seksuell og latent vold. På denne måten vil inndelingen romme voldens mangfold, også opplevelsene til de voldsutsatte som ikke har opplevd fysisk vold.

Hva er det som bidrar til og hva motvirker at voldsutsatte forlater voldsutøvere?

Alle kvinnene i utvalget vårt opplever at det var vanskelig å ta valget om å gå fra mannen. Mange hadde flere bruddforsøk bak seg, der de tok mannen tilbake. Dette er i overensstemmelse med det som har kommet frem i tidligere kvalitativ forskning innenfor feltet (Sleutel, 1998).

Våre kvinner gir sterkt uttrykk for at vold ikke er akseptabelt. Forskning vedrørende holdninger og atferd avslører at mennesker ikke handler i tråd med sine holdninger til enhver tid, og spesielt vil generelle holdninger være dårlige prediktorer for spesifikk atferd (Bohner & Wänke, 2002). Å forlate partner hvis man blir slått, er en ganske generell holdning, den sier ingenting om konteksten, forholdet til personen, hvor raskt en vil gjøre det slutt, eller hva en legger i å bli slått. Vi vil nå se nærmere på hvilke faktorer som er viktige elementer i bruddprosessen hos våre informanter.

Kvinnene ser ut til å gå i gjennom en prosess fra håp og bagatellisering til distansering. Prosessen fungerer for de fleste ikke som en lineær prosess, men en prosess der en stadig går fram og tilbake. De fleste kvinnene har vært innom ulike og ambivalente måter å forstå volden på: Det er mannens ansvar – det er min skyld, han er syk – det er meg det er noe galt med, volden vil opphøre – volden vil aldri slutte, han er god – han er

ond. Selv om prosessen går fram og tilbake mellom ulike forståelsesmåter, ser det ut til at volden over tid gjør at kvinnene går over mot en forståelse som bidrar til at de ønsker å avslutte det voldelige forholdet.

Søking etter mening og forståelse

Kvinnene oppdager gjerne tidlig at mannen har temperamentproblemer, men de finner stort sett akseptable forklaringer på denne tidlige aggressive atferden. Den første voldsepisoden kommer som et sjokk på de fleste, og de reagerer med fortvilelse og redsel. Den første voldshendelsen utfordrer kvinnenens opprinnelige forståelse av parforhold og vold, og setter i gang søking etter mening og forklaringer. Kvinnene i vårt utvalg uttrykker et sterkt håp om endring. Volden blir, spesielt i starten av forholdet, bortforklart, og det antas at mannen vil endre atferd når han forstår at det han gjør, er galt. Mye tid og krefter går med til å forstå mannens atferd og vold som fenomen. Deres fortolkning av volden henger sammen med hvordan de reagerer på den. Kvinnene ser ut til å oppleve en kognitiv dissonans mellom opplevd parforhold og deres holdninger om parforhold. Dette bidrar til at kvinnene forsøker å redusere dissonansen både ved å normalisere volden og ved å forsøke å endre mannens atferd.

Gjentatt vold fra mannen gjør at kvinnene blir usikre på seg selv og sin egen rolle i volden. De beskriver et kaos av følelser fra redsel og sinne til tristhet og dårlig selvtillit. Kvinnene formidler at de bruker mye tid på å analysere egen atferd for å se om de gjorde noe som utløste volden. Flere av mennene som det fortelles om i våre intervjuer, la skylden på kvinnene. Noen av våre kvinner trodde også tidvis at det som skjedde, var deres egen feil, noe som gjør det vanskeligere å skulle bryte ut av forholdet. Det å skylde på seg selv for vold kan være hensiktsmessig dersom en opplever vold ved en enkeltstående episode, og en vil da i større grad oppleve kontroll over om vold vil oppstå igjen. Ved gjentatt

mishandling kan det derimot være lite hensiktsmessig å skyldes på seg selv, og det kan føre til at kvinnen feilaktig tror at hennes atferd kan endre partnerens vold, noe som igjen kan øke sannsynligheten for at hun vil fortsette å oppleve vold (Cascardi & O'Leary, 1992).

Alminneliggjøring og hemmeligholdelse

I forholdet med voldsutøver viser våre kvinner ulike former for alminneliggjøring, gjennom normalisering og nøytralisering av volden. Dette gav seg uttrykk på ulike måter hos kvinnene. Noen av kvinnene i vårt utvalg bagatelliserte volden for å kunne tåle den bedre, og flere av kvinnene forklarer at de forsøkte å glemme de vonde episodene for å kunne gå videre i forholdet. Alle kvinnene forteller at de skjulte volden så godt de kunne. Kvinnenes hemmeligholdelse og forsøk på minimalisering og normalisering stemmer overens med andre beskrivelser av normalisering (Hyden, 1994; Isdal 2000). Hyden (1994) fant at nøytralisering av voldshandlingene hadde en klar sammenheng med om samlivet endte i samlivsbrudd eller ikke.

Menn som utøver vold, forsøker å normalisere volden (Isdal, 2000; Isdal & Råkil, 2002; Skjørten, 1994). Når kvinnene skjuler volden for andre, vil de eneste impulsene hun får vedrørende forståelse av volden, være fra mannen. Hemmeligholdelsen medfører videre at kvinnene ikke får realitetstestet egen opplevelse av voldsepisodene, og at de heller ikke får støtte for at mennenes atferd er uakseptabel. Flere av mennene hindrer kvinnene i å være sosiale, for slik å kunne oppnå større kontroll over kvinnen. Når en ikke kan diskutere med andre, vil kommunikasjonen i samlivet være førende og sterkt avgjørende for ens fortolkning av virkeligheten. Andrews og Brewin (1990) finner i sin studie at voldsutsatte som attribuerer volden til indre, stabile faktorer hos seg selv, også rapporterte at de hadde mindre sosial støtte.

Det å ha en vellykket fasade utad er ikke noe som bare kjennetegner forhold med vold. Men det at volden faktisk skjules, forteller oss at normene mot vold og mishandling er ganske sterke i Norge. Våre informanter var veldig klar over at andre vil mene at volden er uakseptabel. Flere er tydelige på at det er skammen som gjør at volden skjules, og de synes det er pinlig at de fortsetter å leve i forholdet. Noen beskriver at hemmeligholdelsen førte til en sterk følelse av ensomhet og problemer med å bli trodd da de fortalte om volden. At volden skjules for omverden, kan bidra til at volden ikke gjenkjennes som vold, og at voldsutøvers ansvar minimaliseres. Det at kvinnene står alene, gjør det vanskeligere for dem å overbevise seg selv om at volden er mannens feil, og at de har rett til å kreve brudd hvis volden fortsetter.

Fra tro på endring til distansering

Flere av kvinnene forteller at de i begynnelsen hadde et fokus på mannens positive sider, og at de hadde en tilbøyelighet til å forklare volden ut fra situasjonsmessige faktorer eller faktorer som ville endre seg. Det at volden attribueres til ustabile faktorer, og som man dermed vil anta kan endres, vil gi kvinnene håp om at volden en gang i fremtiden ikke vil være en del av parforholdet. Dette er en medvirkende årsak til at de blir i forholdet.

Kvinnene i vårt uvalg går gjennom følelsesmessige turbulente perioder. De har ambivalente følelser for mannen, og flere beskriver mannen som Dr. Jekyll and Mr. Hyde. Dr. Jekyll oppfattes som mannens egentlige natur, mens Mr. Hyde representerer et unntak eller en feil hos mannen. Todelingen av personligheten opplever vi fører til at kvinnene attribuerer volden til Mr. Hyde, og mannens vanlige egenskaper til Dr. Jekyll. I begynnelsen tror kvinnene at de negative sidene ved mannen kan forsvinne.

Kvinnene i vårt utvalg forsøker aktivt å unngå det som skaper frustrasjon hos mannen, og de tilpasser sin egen atferd for å unngå vold. De forsøker å endre

voldsutøverens atferd og appellerer til fornuft for at mannen skal innse det gale og ødeleggende ved volden. Noen forsøker å yte vold tilbake, mens alle rapporterer at de protesterer på mannens vold. Dette skjer på ulike måter, alt fra skriking og utskjelling til rolig samtale.

Troen på at mannen ville endre seg, og at forholdet ville bli bra, blir opprettholdt av flere faktorer. Dette gjelder særlig når forholdet mellom voldsfrie perioder og vold, spesielt den fysiske, er i favør av de voldsfrie periodene. Dersom mannen i tillegg viser stor grad av anger eller i direkte handling gir inntrykk av å ha endret seg, og at han ser at det han har gjort er galt, vil det styrke kvinnens håp. Kvinnen vil da være mer tilbøyelig til å bli i forholdet eller ta han tilbake. Det at kvinnene hadde et sterkt ønske om at forholdet skulle bli normalt og voldsfritt, ser ut til å bidra til at de er mer tilbøyelige til å ta inn over seg og tro på informasjon som er i overensstemmelse med deres håp. Noen forteller at det sterke ønsket om bedring delvis var forankret i idealet om det å ha en velfungerende familie. Mange gir uttrykk for at det at de fortsatt hadde følelser for mannen var svært avgjørende for at de tok han tilbake. Voldens natur er uforenlig med kjærlighetens eksistens, og over tid rapporterer våre kvinner at følelsene for mannen forsvinner. De kjærlige følelsene byttes gjerne ut med ulike grader av avsky eller likegyldighet. Dette skjer for flere av kvinnene ved at de fysisk tar mer avstand til mannen og distanserer seg mer fra han. Fokus flyttes fra mannens beste til barnas og egne behov. Volden og distanseringen ser videre ut til å medføre at kvinnene mister respekten for mennene sine.

I tillegg til distansering forteller også flere av kvinnene at de kom til et punkt i forholdet der de innså at mannen ikke kom til å endre seg. For noen var det spesielle voldshendelser eller eskalering av volden som bidro til denne erkjennelsen. Vi finner at kvinnene, i bruddfasen eller etter brudd, forklarer volden med voldsutøverens psykiske

problemer og oppvekst. Flere vektlegger også mannens manglende empati, negative kvinnesyn og egosentriske vesen som forklaring. Attribuering til indre, stabile faktorer hos mannen fører til at kvinnene ikke tror at mannens atferd vil endre seg, og bidrar til at de forlater han. En annen viktig faktor er støtte for at vold er galt og mannens ansvar fra venner eller fagfolk.

Voldens alvorlighetsgrad bidro til at flertallet av våre kvinner innså at det ikke var bra for dem å bli i forholdet, og gjorde at de klarte å bryte ut. Dette kan skyldes at økningen i alvorlighetsgrad fører til at kvinnene i mindre grad tror at volden er deres egen feil, og at de i større grad skylder på indre faktorer hos mannen. Andre studier finner også at en økning i alvorlighetsgraden og frekvensen av vold vil føre til en endring i attribusjon fra en selv til partneren (Cantos et al., 1993; Miller & Porter, 1983). Andrews og Brewin (1990) forklarer endring i attribusjon med at ved mer ekstrem vold vil en forklaring ut fra egen atferd eller situasjonsmessige faktorer bli sett på som utilstrekkelige forklaringer.

Reell fare ved brudd

Hvis den voldsutsatte velger å gå, kan dette innebære en velbegrunnet frykt for eget liv. For unge kvinner er familievold en sterk risikofaktor for drap. Hvert år blir omtrent 10 kvinner i Norge drept av sin samlivspartner (Schei, 1999). Flere i vårt utvalg forteller om drapstrusler eller frykt for hva ekssamboer vil gjøre i bruddprosessen eller etter brudd. Både amerikanske og norske kilder har funnet at familievold er en viktig og omfattende årsak til skader hos kvinner (Schei, 1999). Enkelte av våre informanter forteller om reelt livstruende situasjoner etter brudd med voldsutøver. Dette forteller oss at møtet med hjelpeapparatet blir viktig, og det blir også viktig at hjelpeapparatet evner å beskytte og støtte en voldsutsatt person i bruddfasen.

Konsekvenser av volden

I resultatdelen beskrives flere måter volden preger kvinnene på. Det mest gjennomgående funnet er at volden har gått ut over kvinnenes selvtillit eller tro på egen dømmekraft. Flere av kvinnene beskriver hvordan de har blitt usikre på seg selv, spesielt i sosiale situasjoner. Flere har mistet troen på seg selv, og er mer usikre på andres oppfattelse av dem. Kvinnene forteller også at volden av ulike grunner gjorde at de ble mer isolerte. Det er også en vanlig reaksjon hos kvinnene at de har opplevd angst, både angst mens de fremdeles var i forholdet og angst i ettertid. Disse reaksjonene er normale reaksjoner på å ha levd under ekstreme forhold slik flere av kvinnene har. Dette støttes av annen forskning om traumer (Herman, 2001; Walker 1994).

Kvinnene gir uttrykk for at de husker volden dårlig, eller at hendelsesforløp stikker seg i tid. Dette kan være skremmende og bidrar til en usikkerhet om deres opplevelser. En normal reaksjon på traumatiske hendelser er at personen konsentrerer seg om utvalgte stimuli under traumet og dermed splitter oppmerksomheten. Dette gjør at opplevelsen ikke blir kognitivt prosessert og tilgjengelig som vanlig episodisk hukommelse. Oppmerksomhetsfokuset gjør at noe blir husket, mens andre ting ikke blir tilgjengelig for hukommelsen. Hva som blir glemt, avhenger av individuelle karakteristika, traumets karakter og hva som skjer etter traumet. Ofte vil de mest ubehagelige og vanærende detaljene være vanskeligst å huske (Axelsen & Wessel, 2006).

Fokus på barna og foreldresamarbeid

I intervjuene var det mange av kvinnene som var særlig opptatt av barna og barnas opplevelser. Hensynet til barna var også med på å påvirke kvinnenes avgjørelser om å bli i forholdet eller bryte med voldsutøver. Ønsket om en kjernefamilie for barna var, for noen,

en begrunnelse for å bli i forholdet. Ut over i forholdet ble det for mange tydelig at det ikke var bra for barna, og at de måtte bryte ut for barnas beste og for å kunne være en god mor.

Flere av våre informanter rapporterer at barna har vært til stede én eller flere ganger ved en voldsepisode, og noen barn har selv vært utsatt for vold direkte. Ofte er det de episodene som har gått ut over barna, kvinnene opplever som de verste. Flere av kvinnene i vårt utvalg forteller om sterk bekymring for barna og hvordan de blir påvirket av volden. Disse bekymringene er det viktig å ta på alvor. Det foreligger omfattende kunnskap om de negative konsekvensene det har for barn å være vitner til vold i familien, både atferdsmessig, emosjonelt, sosialt, kognitivt og fysisk (Holden et al., 1998; McDonald & Jouriles, 1991; McDonald et al., 2007; Stith et al., 2000; Wolak & Finkelhor, 1998). Det er viktig at hjelpeapparatet forsøker å avdekke om psykiske problemer hos barn har rot i en voldsvirkelighet, slik at barna får den hjelpen de faktisk trenger.

Våre resultater gir støtte for at behandlingsapparatet bør øke sin oppmerksomhet på barn i saker som gjelder vold. Det er først de siste årene at barn som vitne til vold har fått betydelig oppmerksomhet i forskningen og hjelpeapparatet. Våre informanter er for få til å kunne si noe generelt om hjelpeapparatet i Norge, men de kan imidlertid gi en pekepinn på at det fortsatt er variasjoner med hensyn til hva slags oppfølging hjelpeapparatet gir på dette området. Vi tror at det kan være nyttig med en diskusjon om hvordan de ulike hjelpeinstansene best mulig kan bidra til å hjelpe og ivareta de voldsutsatte barna. De instansene som har liten kunnskap om dette, anbefales å kontakte familiekontorer, krisesentre, Alternativ til Vold (ATV) eller andre instanser som har kunnskap om voldsutsatte barn. Våre resultater viser at der behandlingsapparatet har hatt fokus på barna og hvordan de kan skjermes og beskyttes best mulig, er kvinnene godt fornøyd med hjelpen de har fått.

Noen i vårt utvalg har brutt med voldsutøver, men sliter med foreldresamarbeidet. Det er flere grunner til at samarbeidet er problematisk. Hvordan kan hjelpeapparatet bidra til at dårlig foreldresamarbeid ikke går utover barnas behov? Noen av kvinnene i vår studie forteller om vanskelige situasjoner der de må sende barna til far, selv om de er redd for påvirkningen far har på barna, eller de vet at far kan bruke vold mot barna. Enkelte kvinner opplever også at det er vanskelig å holde barna utenfor konflikten mellom foreldrene, for eksempel i overleveringssituasjoner. På bakgrunn av disse resultatene mener vi at det er behov for en diskusjon om hvordan behandlingsapparatet skal forholde seg til familievold i forbindelse med foreldresamarbeid, og hvordan vold mot mor påvirker voldsutøverens egnethet som far. Isdal (2002) argumenterer for at hjelpeapparatet bør stille krav til voldsutøveren om å påta seg ansvaret for volden og gå i behandling, for å få samvær med barna.

Hvordan opplever kvinnene møtet med hjelpeapparatet?

Våre kvinner er ganske fornøyd med hjelpeapparatet, men formidler samtidig at de ansatte har behov for mer kunnskap om familievold. Det rapporteres om ulike kunnskapsstatus og hjelp fra de ulike hjelpeinstansene. Særlig etterlyser våre kvinner mer kunnskap om den psykiske volden. Enkelte formidler frustrasjon over at hjelpeinstanser blir handlingslammet og at lite skjer i hjelpeapparatet. Mer fokus på vold generelt i samfunnet og lettere tilgjengelighet for hjelp er også noe kvinnene savner. Gondolf (1988) argumenterer for at hjelpeapparatet i USA er mer passivt og hjelpeløst i deres forsøk på å hjelpe voldsutsatte kvinner enn det kvinnene anklages for å være. Kvinner må oppsøke flere hjelpeinstanser før de får adekvat hjelp for sine problemer. Schei (1999) konkluderer at det i Norge er store behov for undervisning av helsepersonell om familievold, og at det trengs en diskusjon om sikring av spesialkompetanse innen temaet for helsepersonell. Til

tross for økt fokus på familievold de siste årene antyder vår studie at hjelpeapparatet som helhet fortsatt ikke ser ut til å være helt koordinert, og at det finnes et forbedringspotensial. Det kan se ut som at den største svikten skjer når helsepersonell opplever mangel på kunnskap eller ubehag knyttet til tematikken. Det kan virke som om det er lettere å unngå vold som tema enn å søke mer kunnskap og veiledning for å bli i bedre stand til å møte klientens bestilling. Hvis helsepersonell ikke føler seg komfortable med tematikken, bør de viderehenvise klientene til hjelpeinstanser hvor det finnes kompetanse på området.

Noen av våre kvinner har hatt kontakt med politi og forsøkt å anmelde volden. Disse kvinnene formidler en følelse av oppgitthet over at volden ofte ikke medfører noen konsekvenser for mannen. Noen av informantene opplevde at de ikke ble trodd, eller tatt på alvor. Dette gjaldt spesielt ved førstegangskontakt med politiet, og for den av våre kvinner som hadde kontakt med barnevernet. Disse instansene vil ha særlig behov for å møte kvinnene med forståelse i stedet for skepsis. Det er viktig at personer i hjelpeapparatet er klar over hvor sårbare kvinnene ofte er når de tar kontakt med hjelpeapparatet. Flere av kvinnene forteller at de selv har vært i tvil om det de opplever egentlig er så ille eller om det er deres feil. Det å møte personer i behandlingsapparatet som ikke tror dem eller er kritiske, vil trolig kunne være med på å styrke kvinnenens mistanke om at dette er noe de må tåle, eller at de selv har skylden. Andre var redd for å bli beskyldt for å være en hevngjerrig ekskone, eller for å bli møtt med dømmende holdninger. Dersom kvinnene ikke blir møtt på en respektfull måte, kan sårbarheten føre til at de ikke tør å komme tilbake. Det er viktig at hjelpeapparatet kjenner til voldens virkninger, særlig påvirkningen det kan ha på hukommelse. Voldsutsatte som ikke har bearbeidet traumet, vil delvis mangle språklig hukommelse for det de har opplevd og kan ha vanskeligheter med å redegjøre for volden. Hjelpeinstanser må være klar over dette og at voldsutsattes fortelling

kan virke lite troverdig ved førstegangskontakt, uten at dette betyr at personen ikke har vært utsatt for familievold. Gondolf (1988) påpeker at politiet ser ut til kun å gripe inn eller arrestere menn som utgjør en trussel også utenfor familiens sfære, mens menn som utad ansees som normale, har mindre sannsynlighet for å bli arrestert. Dette er særlig uheldig, da det antas at den sistnevnte gruppen vil påvirkes mer av politiets inngripen og ha større sannsynlighet for å redusere volden ved slik kontakt. Jonassen og Eidheim (2001) finner at kvinnene i deres utvalg hadde ulike erfaringer med politietaten. Deres konklusjon samsvarer med det inntrykket våre kvinner gir. Hjelpen ser ut til å variere avhengig av hvilken tjenesteperson kvinnene treffer på.

Kvinnene i vårt utvalg er spesielt opptatt av å forstå volden som fenomen. Dette er gjennomsyrende helt fra første voldshendelse til lenge etter brudd. Kvinnene har et stort behov for informasjon om voldsmannen og om vold, dette for å kunne forstå sin egen situasjon og kunne gjøre gode valg for seg selv og barna. Spesielt er kvinnene opptatt av å forstå hvorfor mannen er voldelig og om han kan endre seg. Noen kvinner i vårt utvalg savner fagfolks vurdering av mannen og opplever at taushetsplikten, som mannens terapeut har, blir brukt som unnskyldning for at en ikke kan si noe. Vi tror behandlingsapparatet i slike tilfeller bedre kunne ivareta kvinnene ved å gi dem et tilbud der de kan få generell informasjon om vold og hjelp til å forstå den volden de selv har vært utsatt for.

De fleste av våre kvinner har positive opplevelser med hjelpeapparatet. Særlig var det viktig for dem å ha en behandler som var direkte og tydelig i sine meninger vedrørende vold. Det var også avgjørende for dem å få bekreftelse på sin egen virkelighetsoppfatning og at ansvaret for volden tydelig legges på mannen. Videre påpeker kvinnene at det var nyttig å ha en å reflektere og sortere tanker sammen med, uten at de trengte å være redde for at behandlerne skulle dømme dem eller være moraliserende. De fleste var veldig

fornøyd med hjelpen de fikk på familievernkontorene. De positive erfaringene med familievernkontorene var særlig knyttet til timer som informantene hadde alene med terapeuten, uten mannen. Jonassen og Eidheim (2001) har i sin undersøkelse av behandlingsapparatet funnet at kvinnene i liten grad var fornøyd med familievernkontorene. Dette var da særlig knyttet til parterapi og mekling der kvinnen og mannen kom sammen til timene. Når det gjelder våre informanternes positive opplevelser med familievernkontorene, er det nødvendig å ta i betraktning at rekrutteringen til studien gikk via familievernkontorene. En kan ved denne rekrutteringen risikere at de kvinnene som var fornøyd med hjelpen, i større grad sa seg villig til å være med i studien. På den andre siden har de fleste familievernkontorene som informantene er rekruttert fra, hatt særlig fokus på arbeid med vold i nære relasjoner de siste årene, og gjennom dette arbeidet trolig blitt bedre i stand til å møte kvinnene på en god måte. Én informant gir tydelig støtte til dette da hun er spesielt fornøyd med alenetimene, mens timene som gjelder foreldresamarbeid, opplever hun som vanskeligere. Hun opplever dette spesielt vanskelig fordi det er ubehagelig å sitte sammen med ekskjæresten og forholde seg til alle løgnene han kommer med.

Kvinnenes tilbakemeldinger om positive erfaringer er i overensstemmelse med det vi vet om traumer og terapi. For å få mening i sine opplevelser og få bearbeidet traumene, vil det ofte være nødvendig å få en sammenhengende rekonstruksjon av hendelsene. En narrativ vil vanligvis fremtre når man i terapi utforsker og sorterer klientens opplevelser (Axelsen & Wessel, 2006). Videre ser det ut til at bevisstgjøring av volden fasiliterer avgjørelsen om å bryte med voldsutøver dersom volden ikke opphører.

Konklusjon

Våre resultater viser stor variasjon med hensyn til den volden kvinnene utsettes for. Vi finner det problematisk å dele inn utvalget i episodisk partnervold eller intim terrorisme. Vi finner at volden fordeler seg over et kontinuum heller enn i to kvalitativt ulike kategorier. Kvinnene i vårt utvalg forsøker å normalisere volden, men over tid skjer det likevel en prosess hvor kvinnene gradvis distanserer seg fra voldsutøver. Det kan se ut som volden bryter ned kjærligheten i større grad enn det forsøk på å normalisere klarer å ivareta den. Ofte er det enkelthendelser og endring i attribusjon som gjør at kvinnen forlater voldsutøver. Volden får konsekvenser for kvinnene i vårt utvalg på flere områder. De rapporterer om depresjon, angst, dårlig hukommelse for voldsepisodene og problemer knyttet til selvtillit. Mødrene er bekymret for hvilke konsekvenser volden kan ha hatt på barna, og hva slags påvirkning far utsetter barna for. Kvinnene etterlyser til dels mer hjelp fra hjelpeapparatet til å ivareta barna best mulig. Det er viktig at hjelpeapparatet kjenner til voldens virkninger for kvinnene og for barna. Dette er nødvendig for å kunne møte og hjelpe dem på en tilfredsstillende måte. Kvinnene i vårt utvalg er stort sett fornøyd med hjelpeapparatet, men påpeker likevel behov for mer kompetanse om familievold. Spesielt påpeker kvinnene i vår studie hvor viktig det er at hjelpepersonell møter dem med respekt.

Referanser

- Anda, R. F., Felitti, V. J., Bremner, J. D., Walker, J. D., Whitfield, C., Perry, B. D., Dube, S. R., & Giles, W. H. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood. A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256, 174–186.
- Andrews, B., & Brewin, C. R. (1990). Attributions of blame for marital violence: A study of antecedents and consequences. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 757–767.
- Askeland, I. R., Stand, A., & Sætre, I. (2002). Voldsutsatte kvinners erfaringer – et bidrag til arbeid med menn som utøver vold. I M. Råkil (red.), *Menns vold mot kvinner. Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus* (ss. 64–80). Oslo: Universitetsforlaget.
- Axelsen, E. D. (1990). Menns psykiske problemer i et makt- og avmaktperspektiv. I T. Anstorp, & E. D. Axelsen (red.), *Menn i forandring: En tydeliggjøring av problemer og utviklingsmuligheter* (ss. 81–101). Oslo: TANO A.S.
- Axelsen, E. D. (1999). Klienten som ekspert på seg selv. I E. D. Axelsen, & E. Hartmann (red.), *Veier til forandring. Virksomme faktorer i terapi* (ss. 41–57). Oslo: Cappelen akademiske forlag AS
- Axelsen, E. D., & Wessel, E. (2006). Den traumatiske hukommelse. I T. Anstorp, K. Benum, & M. Jakobsen (red.), *Dissosiasjon og relasjonstraumer. Integring av det splittede jeg* (ss. 60–72). Oslo: Universitetsforlaget
- Bohner, G., & Wänke, M. (2002). *Attitudes and attitude change*. East Sussex: Psychology Press Ltd.
- Cantos, A. L., Neidig, P. H., & O'Leary, K. D. (1993). Men and women's attributions of

- blame for domestic violence. *Journal of Family Violence*, 8, 289–302.
- Cascardi, M., & O`Leary, K. D. (1992). Depressive symptomatology, self-esteem, and self-blame in battered women. *Journal of Family Violence*, 7, 249–259.
- Christensen, E. (1984). Vold ties ikke ihjel - en bog om vold mod kvinder i parforhold. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Clements, C. M., & Sawhney, D. K. (2000). Coping with domestic violence: Control attributions, dysphoria, and hopelessness. *Journal of Traumatic Stress*, 13, 219–240.
- Dutton, M. A., Burghardt, K. J., Perrin, S. G., Chrestman, K. R., & Halle, P. M. (1994). Battered women`s cognitive schemata. *Journal of Traumatic Stress*, 7, 237–255.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults. The adverse childhood experiences (ACE) study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14, 245–258.
- Fog, J. (2004). *Med samtalen som udgangspunkt: det kvalitative forskningsinterview*. København: Akademisk Forlag.
- Försterling, F. (2001). *Attribution. An introduction to theories, research and applications*. East Sussex: Psychology Press Ltd.
- Giles-Sims, J. (1998). The aftermath of partner violence. In J. L. Jasinski, & L. M. Williams (Eds.), *Partner Violence: A Comprehensive Review of 20 Years of Research* (pp. 44–72). Thousand Oaks, California: Sage.
- Golding, J. M. (1999). Intimate partner violence as a risk factor for Mental Disorders: A Meta-Analysis. *Journal of Family Violence*, 14, 99–132.
- Gondolf, E. W. (1988). *Battered Woman as survivors. An alternative to treating learned*

- helplessness*. Massachusetts/Toronto: Lexington Books
- Grenness, C. E. (1999). *Kommunikasjon I organisasjoner. Innføring i kommunikasjonsteori og kommunikasjonsteknikker*. Oslo: Abstrakt forlag as.
- Haaland, T., Clausen, S.-E., & Schei, B. (2005). *Vold i parforhold – ulike perspektiver. Resultater fra en første landsdekkende undersøkelsen i Norge*. NIBR-rapport 2005: 3. Hentet 2. november, 2006, fra <http://www.nibr.no/content/view/full/2222>
- Herman, J. L. (2001). *Trauma and recovery. From domestic abuse to political terror*. London: Pandora.
- Hill, C. E., Knox, S., Thompson, B. J., Williams, E. N., Hess, S. A., & Ladany, N. (2005). Consensual qualitative research. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 196–205.
- Hill, C. E., Thompson, B. J., & Williams, E. N. (1997). A guide to conducting consensual qualitative research. *The Counseling Psychologist*, 25, 512–572.
- Holden, G. W., Stein, J. D., Ritchie, K. L., Harris, S. D., & Jouriles, E. N. (1998). Parenting behaviors and beliefs of battered women. In G. W. Holden, R. Geffner & E. N. Jouriles (Eds.), *Children exposed to marital violence. Theory, research and applied issues* (pp. 289–334). Washington: American Psychological Association.
- Hyden, M. (1994). *Woman Battering as Marital Act*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Isdal, P. (1990). Vold og kjærlighet – menn som mishandler kvinner. I T. Anstrop, & E. Axelsen (red.), *Menn i forandring: En tydeliggjøring av problemer og utviklingsmuligheter* (ss. 129–168). Oslo: TANO A.S.
- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Isdal, P. (2002). Vold mot mor er vold mot barn. I E. Befring, R. Talseth, & A. S. Hølen (red.), *Barn i Norge 2002* (ss.48–59). Oslo: Voksne for Barn.
- Isdal, P., & Råkil, M. (2002). Volden er mannens ansvar – behandling av mannlige

- voldsutøvere som tiltak mot kvinnemishandling. I M. Råkil (red.), *Menns vold mot kvinner. Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus* (ss. 100–128). Oslo: Universitetsforlaget.
- Jacobson, N., & Gottman, J. (1998). *When men batter woman: New insights into ending abusive relationships*. New York: Simon & Schuster, Inc.
- Jakobsen, M. (2005). Kroppen husker. I T. Anstrop, K. Benum, & M. Jakobsen (red.), *Dissosiasjn og relasjonstraumer. Integrering av det splittede jeg* (ss. 43–59). Oslo: Univseritetsforlaget.
- Johnson, M. P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 283–294.
- Johnson, M. P., & Leone, J. M. (2000). The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence. Findings from the national violence against women survey. *Journal of Family Issues*, 26, 322–349.
- Jon, N. (1992). *Bak kriminalstatistikkens kolonner. Om registrert voldskriminalitet i Oslo*. Hovedoppgave i kriminologi, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Jonassen, W., & Eidheim, F. (2001). *Den gode vilje. Mishandlede kvinners erfaringer med hjelpeapparatet*. Oslo: NIBR-rapport.
- NOU 2003: 31. *Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Justis- og politidepartementet (2004). *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2004-2007)*. Hentet 2. oktober, 2006, fra http://odin.dep.no/filarkiv/215012/Vold_i_nare.pdf
- Kvale, S. (1997). *Interview: En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Leira, H. K. (2002). To skritt fram, ett tilbake, og nye to skritt fram? – om motstand mot kunnskap om menns vold mot kvinner. I M. Råkil (red.), *Menns vold mot kvinner. Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus* (ss. 31–52). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lycke, H. S., & Molin, P. K. (2002). “Jeg er ingen voldsmann” – voldsutøvende menn som kontakter Alternativ til Vold. I M. Råkil (red.), *Menns vold mot kvinner. Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus* (ss. 81–99). Oslo: Universitetsforlaget.
- Mahoney, P., Williams, L. M., & West, C. M. (2001). Violence against women by intimate relationships partners. In C. M. Renzetti, J. L. Edleson, & R. K. Bergen (Eds.), *Sourcebook on violence against women* (pp. 143–178). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet*, 358, 483–488.
- Malterud, K. (2002). Kvalitative metoder i medisinsk forskning – forutsetninger, muligheter og begrensninger. *Tidsskrift for norsk Lægeforening*, 122, 2468–2472.
- Malterud, K. (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning. En innføring*. Oslo: Tano Aschehoug AS.
- McDonald, R., & Jouriles, E. N. (1991). Marital aggression and child behavior problems: Research findings, mechanisms, and intervention strategies. *The Behavior Therapist*, 14, 189–192.
- McDonald, R., Jouriles, E. N., Briggs-Gowan, M. J., Rosenfield, D., & Carter, A. S. (2007). Violence toward a family member, angry adult conflict, and child adjustment difficulties: Relations in families with 1- to 3- years old children. *Journal of Family Psychology*, 21, 176–184.
- McDonald, R., Jouriles, E. N., Ramisetty-Mikler, S., Caetano, R., & Green, C. E. (2006).

- Estimating the number of american children living in partner violent families. *Journal of Family Psychology*, 20, 137–142.
- Miller, D. T., & Porter, C. A. (1983). Self-blame in victims of violence. *Journal of Social Issues*, 39, 139–152.
- Møller, M. (2000). *I fars vold*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Pape, H. (2003). Vold og krenkelser i unge menneskers parforhold. *Tidsskrift for Den norske lægeforening*, 15, 2016-2020.
- Pape, H., & Stefansen, K. (2004). Vold og krenkelser i parforhold. I H. Pape, & K. Stefansen (red.), *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep* (ss. 49–79). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Schei, B. (1999). Vedlegg 8. Vold i samliv. Helse og sykdom – er kvinnen lik mannen? I NOU 1999: 13, *Kvinnens helse i Norge* (ss. 742–750). Oslo, Sosial- og helsedepartementet.
- Skjørten, K. (1994). *Voldsbilder i hverdagen. Om menns forståelse av kvinnemishandling*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Skjørten, K. (1999). Vedlegg 7. Kunnskap om voldens omfang i Norge og Norden. I NOU 1999: 13, *Kvinnens helse i Norge* (ss. 483–490). Oslo: Sosial og helsedepartementet.
- Skjørten, K., Bjørge, T. & Olaussen, L. P. (1999). *Forskning om vold*. Oslo: Norges Forskningsråd.
- Sleutel, M. R. (1998). Women`s Experiences of abuse: A review of qualitative research. *Issues in Mental Health Nursing*, 19, 525–539.
- Stets, J. E., & Straus. M. A. (1990). Gender differences in reporting marital violence and

- its medical and psychological consequences. In M. A. Straus, & R. J. Gelles (Eds.), *Physical violence in American families. Risk factors and adaptations to violence in 8,145 families* (pp. 151–165). New Jersey: Transaction Publishers
- Stith, S. M., Rosen, K. H., & Middleton, K. A. (2000). The intergenerational transmission of spouse abuse: A meta-analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 640–654.
- Valsiner, J. (1984). Two epistemological frameworks in psychology: The typological and variational modes of thinking. *The Journal of Mind and Behavior*, 5, 449–470.
- Walker, L. E. A. (1994). *Abused women and survivor therapy. A practical guide for the Psychotherapist*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Wolak, J., & Finkelhor, D. (1998). Children exposed to partner violence. In J. L. Jasinski & L. M. Williams (Eds.), *Partner violence: A comprehensive review of 20 years of research* (pp. 73–111). Thousand Oaks, California: Sage.
- Wormnes, B. (1998). *Hypnosens hemmeligheter. I teori og praksis*. Bergen: Sigma Forlag as.

Vedlegg A

*Intervjuguide***Gi personen informasjon om studiet**

- Informere om taushetsplikten og unntak fra denne
- Informert samtykke
- Kort presentasjon av studiet

Personalialia

- Alder
- Kjønn
- Barn
- Siviltstand
  - Er det i ditt nåværende forhold at du har opplevd vold?
  - Hvilket forhold hadde du til den som utøvde vold mot deg?

Gift ____ Samboende ____ Skilt ____ Separert ____ Kjærester ____

- Hvor lenge har dere vært gift/samboende? _____
- Hvor lenge kjente dere hverandre før dere flyttet sammen? _____
Når traff dere hverandre?

Del 1. Kartlegging av voldsbruk i familien

➔ **Kanskje du kan begynne med å fortelle litt om dine opplevelser med vold og hvordan volden har påvirket livet ditt?**

➔ **Kan du beskrive den volden du har vært utsatt for?**

➔ **Hvordan opplever du volden?**

Del 2. Sentrale voldshendelser

Første hendelse. Beskrivelse, opplevelse og reaksjoner

- **Kan du fortelle om første gang du opplevde vold i parforholdet?**
- Hva skjedde forut for episoden?
- Hvordan reagerte du umiddelbart på volden?
- Hvordan reagerte du på volden i etterkant?
- Hvordan reagerte partner i etterkant av volden?
- Varighet, intensitet
- **Hvordan forstod du det som skjedde da?**
  - Hva tenkte du om grunnen til at han slo?

- Hvordan vil du beskrive forholdet før dette skjedde?

Typiske voldsepisoder. Topografi, utløsende forhold, reaksjoner og forekomst

- **Kan du fortelle om en typisk voldsepisode i parforholdet, og hvordan du opplever hendelsen?**
- Hva skjedde typisk forut for en voldsepisode? Etterpå? (Hva gjorde du? Partner?)
- Hvordan reagerte du typisk på volden? Fysisk, tanker, følelser. Umiddelbart – i etterkant
- Hvordan reagerte partner typisk i etterkant av volden?
- Har voldsepisodene gjort noe med selvbildet ditt? Synet på parforholdet? Mennesker?
- Hender det at det er rus med i bilde?
- Du nevnte at første gang han slo tenkte du..... Har måten du tenker om dette endret seg underveis?

Verste voldsepisoden

Siste voldsepisoden

- **Kan du fortelle om din opplevelse av den siste voldsepisoden?**
- Tid, sted, varighet, situasjon, skader, reaksjoner i løpet av hendelsen og etterpå
- ➔ **Hvordan har volden påvirket deg og ditt liv?**
- ➔ **Hvordan har volden påvirket ditt syn på deg selv?**
- ➔ **Hvordan er ditt bilde av den personen som har utført volden?**

Egen bruk av vold. Utløsende forhold. Konsekvenser

- **Forekommer det at du har utøvd motvold?**
- Hvordan oppleves dette fra ditt synspunkt?

Fysisk vold vs materiell vold vs psykisk vold vs seksualisert vold

Når det gjelder vold så snakker man generelt om ulike typer vold, ikke bare det som går på direkte fysisk krenkelse, man har også det som kalles psykisk vold, materiell vold, det man kaller seksualisert vold blant annet.

- Kjenner du til forskjellen mellom psykisk og fysisk vold?
- **Hva opplever du som forskjell mellom psykisk og fysisk vold?**
- **Har det skjedd at han har fått deg til å gjøre noe du egentlig ikke har lyst til?**
  - seksualisert vold

Del 3. Perioder uten vold

- **Var det perioder i forholdet hvor det ikke foregikk noen form for vold? Hva opplever du som annerledes med disse?**
- Hvordan vil du beskrive disse periodene?
- Hva var, for deg, den/de viktigste forskjellene på disse periodene og periode med vold?
- Hva setter du pris på i forholdet?
- Hvorfor informantene ikke går? Hva holder personen igjen?
- Hva gjorde at du falt for han?
- Hvordan ser du for deg forholdet fremover?

Del 4. Isolasjon

→ Hvordan har volden påvirket forholdet ditt til andre?

- Hvem vet om volden? Hvem har du snakket med om volden?
- Hva fikk deg til å fortelle om volden? Hva gjorde det lettere/vanskeligere å ta temaet opp?
- Hvordan har volden påvirket livet ditt?

Del 5. Håndtering av volden

→ Hvor eller hvordan henter du krefter? Hvor får du den støtten du trenger?

→ Har du utviklet noen strategier for å mestre de vanskelige situasjonene på? Hva gjør du når det blir for vanskelig?

- En del kvinner som blir utsatt for vold bruker alkohol som en måte å mestre situasjonen på i perioder. Gjelder dette for deg?
- Leger vil ofte foreskrive beroligende medisiner eller sovetabletter til kvinner som blir utsatt for vold. Bruker du slike medisiner?
- Er det andre måter du har mestret påkjennningene på?
- Er du eller har du vært i kontakt med andre hjelpeinstanser?

Del 6. Hjelpsøking

→ Hvordan opplevde du det å søke hjelp?

- Hva gjorde at du oppsøkte hjelp?
- Hvordan søkte du hjelp/kom du i kontakt med behandlingsapparatet?
- Hva opplever du som den største nyten ved å gå i behandling?
- Er det noe som er meget vanskelig å ta opp, eller som oppleves som problematisk ved å gå til behandling? Kan du si noe mer om det?
- Opplever du deg forstått? Hva gjør at du opplever deg forstått?

Del 7. Omstendigheter rundt bruddet, prosessen i atskillelsen

➔ **Hvordan du opplevde du prosessen rundt det å bryte opp forholdet?
Har du noen tanker om hva som har gjort at dere har holdt sammen?**

- Hva holdt dere sammen?
- Hva gjorde at du gjorde det slutt?
- Hva gjorde det vanskelig å gjøre det slutt/hva holdt deg igjen?
- Hvordan opplevde du selve bruddet?
- Hvordan opplevde du tiden etter bruddet?

➔ **Nå har vi snakket mye om dine opplevelser med vold i parforholdet, har du tenkt noe på hva som kan være grunnen til at han slår?**

Hvordan tenkte du om dette før? Har din egen forklaring på det som skjedde endret seg underveis?

Har du vært utsatt for vold eller overgrep i tidligere forhold? Av hvem, Type vold/overgrep

Vet du om din partner har utøvd vold eller overgrep i tidligere forhold?

Vet du om partneren din har vært utsatt for vold eller overgrep i sin oppvekstfamilie?

Del 8. Barn

Egne barns erfaringer, reaksjoner, problemhåndtering

➔ **Hvordan tror du barna dine opplever voldsepisodene? Kan du fortelle mer om det?**

- Har barna noen gang vært tilstede under en voldsepisode? Direkte eller indirekte vitner?
- Hvordan reagerte de?
- Hvordan tror du at barna opplever volden?
- Har du/dere snakket noe med barna om volden?
- Vold mot barna? Hvem? Hyppighet, varighet, intensitet.
- Har du eller dere kontakt med barnevernet?

Del 9. Egne erfaringer med vold i barneårene

➔ **Var det noe vold i din oppvekstfamilie? Kan du fortelle om dette?**

Er det avslutningsvis noe du ikke har fått sagt?

Vedlegg B

Forespørsel om å delta i forskningsprosjekt

Om vold i nære relasjoner

Vold i nære relasjoner er et samfunnsmessig problem. Volden vil oftest opptre i det private og lukkede rom, og er vanskelig å undersøke. Det er bare dem som selv har erfaring med slik vold, som kan beskrive den. Vi ønsker i denne undersøkelsen, som er vår hovedoppgave i psykologutdanningen, å intervjuer personer som har erfart vold i parforhold. Volden kan ha mange former og virkninger. Det er viktig for forståelse og behandling å få en bred og utvidet kunnskap om vold i nære relasjoner.

Du inviteres herved til å delta i undersøkelsen. Vi ønsker å intervjuer deg om dine erfaringer. Intervjuet vil vare én til to timer. Det vil bli gjennomført ved Familievernkontoret hvor du er klient eller ved Poliklinikk for barn, Institutt for klinisk psykologi i Christiesgate 12 i Bergen sentrum. Intervjuet blir tatt opp på lydbånd og senere skrevet ut.

Alt materiale blir behandlet konfidensielt, og det er bare personer knyttet til prosjektet som har tilgang til dataene. Samtlige vil være underlagt taushetsplikten. Alle data blir behandlet konfidensielt under bearbeiding og analyse. Ingen enkeltpersoner vil være gjenkjennbare i den ferdige oppgaven. Konfidensialitet vil bli sikret ved at materialet blir oppbevart som klientdata ved Poliklinikk for barn. Etter prosjektet avsluttes i desember 2007 vil datamaterialet anonymiseres, og alle lydbåndopptak og utskrifter slettes.

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datateneste AS og er tilrådd av Regional komité for medisinsk forskningsetikk (REK).

Det er frivillig å delta og du kan trekke deg på et hvilket som helst tidspunkt uten at du må oppgi grunn.

Samtykkeerklæring

Jeg godtar at intervjuet blir tatt opp på lydbånd, som oppbevares konfidensielt.

Jeg har mottatt tilstrekkelig skriftlig og muntlig informasjon om undersøkelsen, og sier meg villig til å delta.

Jeg godtar at min behandler får kjennskap til informasjon som kan utløse meldeplikt eller føre til fritak fra taushetsplikt ut fra straffelovens bestemmelser.

Dato: _____ Signatur: _____

Ansvarlig for prosjektet:

Jan Skjerve
sjefpsykolog/veileder

Tove Thorsnes
stud.psychol
Tove.Thorsnes@student.uib.no

Helene Kindle Hansen
stud.psychol
Helene.K.Hansen@student.uib.no

Institutt for klinisk psykologi
Universitetet i Bergen
Christiesgate 12, 5015 Bergen

Vedlegg C

Samarbeid vedrørende studien ”Vold i parrelasjoner: Kontekstuelle faktorer og individuelle opplevelser”.

Daglig ansvarlig for prosjektet er Jan Skjerve, sjefpsykolog ved Institutt for klinisk psykologi, Poliklinikk for barn. Universitetet i Bergen.

Adresse: Christiesgate 12, 5015 Bergen.

Telefon: 55 58 88 59.

E-postadresse: Jan.Skjerve@psykp.uib.no

Arbeidet utføres i forbindelse med hovedoppgave ved profesjonsstudiet i psykologi.

Medansvarlige: Tove Thorsnes og Helene Kindle Hansen.

Akademisk grad/utdanning: stud.psychol.

Samarbeidet gjelder mellom Institutt for klinisk psykologi og

Familievernkontor:

Ansvarlig fagperson:

Adresse:

Telefon:

E-postadresse:

Formålet med studien er å få en utvidet kunnskap om vold i nære relasjoner. Materialet vil bli innsamlet ved bruk av semistrukturert kvalitativt forskningsintervju. Intervjuene vil bli utført av stud.psychol Tove Thorsnes og stud.psychol Helene Kindle Hansen. Informanter er klienter ved familievernkontor som har erfart vold i parforhold. Det vises for øvrig til prosjektbeskrivelse.

Instituttet tar ansvar for at alt materiale blir behandlet konfidensielt. Det er bare personer knyttet til prosjektet som har tilgang til dataene. Samtlige vil være underlagt taushetsplikten. Alle data vil bli anonymisert under bearbeiding og analyse, slik at ingen opplysninger kan spores tilbake til enkeltpersoner. Konfidensialitet vil bli sikret ved at materialet blir oppbevart som klientdata ved Poliklinikk for barn. Etter avslutning av prosjektet ved utgangen av 2007, vil alle lydbandopptak og utskrifter slettes. Prosjektets medarbeidere har rett til å publisere det bearbeidede materialet.

Familievernkontorets ansvar vil være å rekruttere aktuelle informanter. Inklusjonskriterium er at informanten opplever eller har opplevd partnervold (fysisk vold).

Familievernkontoret har behandlings- og oppfølgingsansvar for informantene.

Intervjuene foregår etter informantens ønske ved familievernkontoret hvor informanten er klient eller ved Institutt for klinisk psykologi. Informanten bestemmer selv om hun ønsker at terapeuten er til stede eller tilgjengelig under intervjuet.

Dersom familievernkontoret ønsker det, kan Tove Thorsnes og Helene Kindle Hansen informere ansatte om prosjektet.

Jan Skjerve
sjefpsykolog/veileder

Faglig ansvarlig ved
familievernkontoret